

Profesní orientace sportovně nadaných žáků

Monika Zemanová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Monika ZEMANOVÁ**
Osobní číslo: **H098399**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Profesní orientace sportovně nadaných žáků**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména

bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- poznat do jaké míry a jakým způsobem ovlivňují sportovní zájmy profesní orientaci žáků

- jaká jsou specifika jejich volby studia či profese

Součástí práce bude i kvantitativní výzkum, ve kterém budu zjišťovat výše uvedené body.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Hříbková, L. Nadání a nadání : pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi. Praha: Grada, 2009

Kodým, M. Výběr sportovních talentů : teoretické základy. Praha: Olympia, 1978

Nouzová, Z. Příprava žáků pro profesní orientaci : metodická příručka pro učitele základních škol. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

8. dubna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2012

V Brně dne 8. dubna 2011

prof. PhDr. Pavel Múhlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Monika Zemanová'

Jméno, příjmení studenta

V Brně 22. 4. 2019

Zemanová

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Práce je zaměřena na profesní orientaci sportovně nadaných žáků. První část se soustředí na objasnění pojmu profesní orientace, okolnosti, které s ní souvisejí a činitele, kteří mají značný vliv na rozhodnutí jedince o jeho budoucnosti. V neposlední řadě upozorňuje na důležitost informací o profesní orientaci, zejména ve školách. Druhá kapitola je věnována samotnému jedinci. Popisuje obtíže spojené s dospíváním, jeho motivaci a schopnosti, které mají na jeho profesní orientaci také velký vliv. Metodologická část práce je zaměřena na výzkum v podobě dotazníkového šetření, kde zjišťují, jaké faktory ovlivňují konkrétně sportovně nadané žáky při volbě dalšího studia a povolání.

Klíčová slova: profesní orientace, volba povolání, žák, sport, dospívání, rozhodnutí, motivace, schopnosti, zájmy, vliv.

ABSTRACT

Topic of the thesis is professional orientation of sporty-gifted pupils. The first part describes what professional orientation is, circumstances which relate to it, and factors which have substantial impact on decisions about an individual's plans for future. Emphasis is given on importance of professional orientation for pupils, especially in schools. Second chapter is dedicated to the individual himself. Describes difficulties of growing up, his motivation and skills, which affect his professional orientation in a significant way. The last part of the thesis is methodological and concludes a survey among sporty-gifted pupils. It looks into what factors affect pupils about their higher education and professional future decisions.

Keywords: professional orientation, choice of career, pupil, sport, growing up, decision, motivation, skills, interests, influence.

Děkuji panu doc. Ing. Antonínu Řehořovi, CSc. za trpělivost, ochotu a velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěla poděkovat mojí rodině a příteli za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytli při zpracování mé bakalářské práce a které si nesmírně vážím.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Monika Zemanová

OBSAH

ÚVOD	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 PROFESNÍ ORIENTACE	11
1.1 PROFESNÍ VÝVOJ A PROFESNÍ DRÁHA	12
1.2 VÝZNAM PROFESNÍ ORIENTACE	14
1.3 INFORMACE O PROFESNÍ ORIENTACI ŽÁKŮ	15
1.4 ČINITELÉ PROFESNÍ ORIENTACE	17
1.4.1 RODINA	17
1.4.2 UČITEL A VÝCHOVNÝ PORADCE	18
1.4.3 PROFESNÍ PORADENSTVÍ.....	18
2 JEDINEC A VLIV OSOBNOSTI NA VOLBU POVOLÁNÍ	20
2.1 ADOLESCENCE	20
2.2 MOTIVACE	23
2.2.1 ZÁJMY	24
2.2.2 HODNOTY A SEBEHODNOCENÍ	26
2.3 SCHOPNOSTI	27
2.3.1 SPORTOVNÍ NADÁNÍ A TALENT	28
II. PRAKTICKÁ ČÁST	30
3 METODOLOGICKÁ ČÁST	31
3.1 CÍL A METODOLOGIE VÝZKUMU	31
3.2 TYP RESPONDENTŮ	32
3.3 PODOBA DOTAZNÍKU	32
3.4 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	33
3.5 ZÁVĚR DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	46
ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49
SEZNAM GRAFŮ	50
SEZNAM TABULEK	51
SEZNAM PŘÍLOH	52

ÚVOD

„Každý z nás se rodí s nadáním pro nějakou oblast. Je potřebné toto nadání identifikovat, rozvíjet a potom ho využít.“

(Vendel, 2008, s. 54)

Profesní orientace je z mého pohledu poměrně obsáhlý a dlouhodobý proces, ve kterém se člověk zaměřuje na určitý okruh zaměstnání, které by chtěl vykonávat. Dlouhodobým procesem je myšleno, že ne vždy jsme pevně a jasně rozhodnutí, co chceme v životě dělat, čeho chceme dosáhnout, ale také to, že ne vždy se rozhodneme pro správnou profesi. Následuje tedy další proces profesní orientace, avšak v jiném odvětví. Dalším důvodem, proč je tento proces časově rozsáhlý, je to, že v dnešní době je na rozdíl od dob minulých běžné pokračovat po střední škole ve studiu na vysoké škole, vyšší odborné škole nebo své dosavadní vzdělání nějakým způsobem obohatit. Přibylo nám tedy další rozhodování o naší profesní orientaci.

Myslím, že pro dnešní dobu je poslední ročník střední školy důležitým životním mezníkem. Zároveň se jedinci nacházejí v období adolescence, což je období, kdy jedinci často mění svá rozhodnutí. Výhodou ale je, že na rozdíl od rozhodování, která studenti činili na konci základní školy, jsou nyní již vyspělejší, rozumnější a mají tak možnost nové volby, kterou už snad nebudou muset měnit a jejich život jí bude nadále ovlivněn.

Bakalářská práce tedy bude zaměřena, jak je již předvídatelné, na období adolescence. Dále bude zaměřena na žáky se sportovním nadáním.

Jedním z důvodů, proč jsem si vybrala téma, kde se orientuji na žáky se sportovním nadáním, je ten, že o těchto žácích mnoho napsáno a zjištěno nebylo. Není známo, podle čeho či koho se rozhodují. Zda při jejich rozhodování hraje sport důležitou roli nebo svádí-li v sobě boj, které kariéře dát přednost, jestli kariéře sportovní, která však nebude trvat věčně nebo kariéře v úplně jiné sféře, ale budou se jí moci věnovat celý život.

Dalším důvodem výběru tohoto tématu je, že mi je téma blízké. Nepovažuji se za člověka se sportovním nadáním, ale sama jsem se sportu závodně věnovala a stále mám k němu blízko, i když jen rekreačně. Uvažovala jsem i o studiu na Fakultě sportovních studií Masarykovy univerzity.

Cílem bakalářské práce je zjistit, kolik sportovně nadaných žáků středních sportovních škol se chce profesně věnovat sportu i po studiu střední školy, zda má žákův vztah ke sportu vliv na preferenci profese a jaká jsou specifika jeho volby studia či profese.

Bakalářská práce se skládá ze dvou hlavních částí – teoretické a metodologické. První část shrnuje poznatky z uvedené literatury. Objasňuje základní pojmy práce, jako je profesní orientace, adolescence, co je v tomto období pro jedince důležité, čím je ovlivňován, jak se mění. Určitou roli tu hraje i motivace, schopnosti a zájmy jedince, čímž je myšlen především sport.

Metodologická část popisuje cíl práce, výzkumné šetření, popis a výběr respondentů, strukturu dotazníku. V závěru vyhodnotím data, která jsem díky odpovědím v dotazníku získala. Jelikož respondenty budou žáci sportovního gymnázia, to znamená, žáci se sportovním zaměřením už na střední škole, bude zajímavé sledovat, kudy jejich cesta povede dále.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PROFESNÍ ORIENTACE

Spousta autorů používá pro pojem profesní orientace různá označení jako např. profesionální orientace, volba povolání, profesní kariéra, kariérní volba, kariérní poradenství apod. Jelikož některé autory budu přímo citovat, mohou se v práci tyto pojmy vyskytnout. Pro lepší orientaci pokládám za nutné případné nesrovnalosti vysvětlit. V závěru mají ale tyto pojmy jedno společné, a to, že jde o proces volby povolání či studia.

Podle Klímové (1987, s. 8) je profesní orientace nástroj profesního vývoje a chápeme ji jako součást celkového výchovného působení na jedince.

Psychologický slovník (Hartl, Hartlová, 2000, s. 377-378) definuje profesní orientaci jako:

- systém psychologicko-pedagogických a medicínských opatření pomáhajících dorůstající generaci vybrat si povolání s ohledem na možnosti společnosti a své schopnosti, jejími podsystémy jsou profesiografie, profesní vzdělávání, profesní konzultace a profesní adaptace,
- dle definice UNESCO pomoc prokazovaná jedinci ve využívání jeho osobních schopností, v jejich rozvíjení tak, aby byl jedinec schopen vybrat si pro sebe oblasti učení a pracovní činnosti, být prospěšný a dosáhnout osobních úspěchů.

Profesní orientace začíná vždy stejně: ujasněním zájmů, schopností, ale i životních hodnot mladých lidí, kteří někam směřují a chtějí se v některé oblasti uplatnit. Následuje volba určitého okruhu škol, které jsou schopny je po cestě k určitým profesím dovést (Mezera, 2008, s. 3).

V podstatě jde při volbě povolání vždy o dva navzájem související pohledy:

1. z hlediska jedince – aby si volil takové povolání, které by ho nejvíce uspokojilo, ve kterém by nejlépe uplatnil své specifické schopnosti i osobní sklony a zájmy,
2. z hlediska společnosti – aby byl získán pracovník, který by nejlépe přispíval k plnění společenských úkolů (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 154).

Jaide (1961, In. Langmeier a Krejčířová, 1998, s. 155) rozlišuje tři typy volby povolání:

- Typ A je při volbě povolání ovlivněn rozhodnutími rodičů či jiných významných dospělých, popř. volí povolání podle nahodilých vnějších skutečností, bez ohledu na vlastní zájmy a sklony. Zde nelze mluvit o volbě povolání, ale o podřízení se okolí.
- Typ B představuje střední pozici, kdy jedinec sice má určitá přání, ale představy jsou často nejasné a orientace je tak spíše široká a nesměruje ke konkrétnímu povolání. Volba povolání je tak často podřízena různě silnému tlaku z okolí.
- Typ C má jasné plány a cíle vlastního života dlouho promyšlené. Tito jedinci jsou zpravidla iniciativní, rozhodní, cílevědomí, se silnými seberealizačními tendencemi.

Volba profesní orientace je jedním z nejvýznamnějších úkolů zvláště v dospívání a měla by být naplňována s ohledem na co nejideálnější uplatnění individuálních schopností a vlastností jedince i v souladu s jeho motivační zaměřeností – tedy očekávaným uspokojením potřeb (výkonu, úcty aj.), individuální struktury cílů, osobních zájmů, popř. i nadosobních hodnot, atp. (Čačka, 1997, s. 243).

1.1 Profesní vývoj a profesní dráha

Profesní vývoj je kompletní proces postupného vyrovnávání se člověka s úkoly, které před něho staví společnost při přípravě k budoucí profesní činnosti a při jejím vykonávání na určitém místě v konkrétním systému společenské dělby práce, v konkrétních historicko-sociálních podmínkách (Klímová, 1987, s. 6).

Zároveň je součástí celkového vývoje osobnosti člověka. Začíná v raném věku prvními elementárními poznatky dítěte o činnostech lidí v různých povoláních a jeho naivními představami o tom, čím bude, až vyroste, a končí odchodem člověka na pracovní odpočinek (Klímová, 1987, s. 7).

Je to souhrn všech aktivit, jejichž prostřednictvím člověk naplňuje svou životní profesní roli, resp. svůj pracovní příběh. A to v širším rámci společensky organizované dělby práce. Děje se tak postupně, prostřednictvím volby povolání, nabýváním profesní kompetence a

účinkováním v různorodých pracovních rolích během celého života (Hřebíček, 2003, s. 20).

Nejlépe strukturovanou a zdůvodněnou verzi profesního vývoje předložil americký psycholog – D. E. Super (1953 ad., In. Hřebíček, 2003, s. 14-16). Postupem času byla tato verze zdokonalena základními tezemi:

- Lidé se mezi sebou liší kvalitami zájmů, schopností a znaků osobností.
- Profese jsou aktivitami, které mají více či méně přesné profily. Jejich realizace vyžaduje jisté předpoklady a způsobilosti jedinců, kteří se o určité povolání ucházejí.
- Každý člověk je schopen vykonávat řadu povolání z toho důvodu, že požadavky profesí jsou tolerantní a člověk má variabilní profesní předpoklady.
- Profesní zájmy jedinců se mění a vyvíjejí v čase. Profesionální chování má však kontinuální charakter.
- V celoživotním vývoji se vyskytují určitá typická stadia, která se zřetelně liší jak z hlediska psycho-biologických charakteristik jedinců, tak z hlediska sociálních rolí.
- Profesní vývoj závisí na psycho-biologických danostech jedince, ale i činitelích sociálního a ekonomického okolí.
- Podstatou sociálního vývoje je sled kompromisů, které jedinec ve svém životě koná. Na jeho základě se utváří racionální sebeuvědomění.
- Profesní vývoj člověka je v jednotlivých fázích optimální, pokud je podporováno jak zrání schopností a zájmů, tak i tvorba pro jejich využívání v praxi.
- Konání kompromisů mezi individuálními předpoklady a sociálními okolnostmi lze rozvíjet učením se společenským rolím, např. ve fantazijních hrách.
- Uspokojivé naplnění smyslu profesní seberealizace spočívá v nalezení životních příležitostí, kde člověk uplatní své zájmy, schopnosti, hodnoty a celou osobnost.

Na základě Superovy teorie se lidská orientace ve světě práce ukazuje jako podstatná okolnost profesní přípravy mládeže na práci a vzdělávání (Hřebíček, 2003, s. 16).

Studenty je potřeba připravit, že profesní vývoj je celoživotní proces, ve kterém budou muset svých osobních cílů dosahovat aktivně a vytrvale si za nimi jít. Také se musí připravit převzít osobní zodpovědnost za své pracovní uplatnění v budoucnu (Vendel 2008).

Od termínu profesní vývoj odlišujeme termín **profesní dráha**, jímž označujeme objektivní průběh konkrétně vykonávané profesionální činnosti během života každého člověka (Klímová, 1987, s. 7).

Profesní dráze předchází určitá **školní dráha**, které je vytvářena řadou postupně absolvovaných škol. V současné době se časový rozsah školní dráhy, předcházející nástupu do pracovního procesu, v celku populace v průměru prodlužuje, což souvisí se zvyšujícím se významem školního vzdělání v přípravě pro všechny kategorie povolání (Klímová, 1987, s. 7).

1.2 Význam profesní orientace

Profesní orientace má v běžné školní praxi význam většinou krátkodobé či dokonce jednorázové pomoci mladým lidem při jejich výběru další školy či povolání.

Na začátku profesní orientace je dobré stanovit si cíle, které usnadní jedinci udržovat směr jeho profesní cesty, po které chce k nějakému cíli dojít. Zejména krátkodobé cíle mu umožňují pravidelné hodnocení kvality jeho práce, ale i jeho výsledků. Důležité však je stanovit si cíle reálné. Měly by být především:

- dosažitelné,
- konkrétní a měřitelné – pokud se chce jedinec v něčem zlepšit, je zapotřebí stanovit, v čem to bude a jak si zlepšení představuje,
- formulované písemně – je lepší si cíl někam zapsat, vytvoříme si tak závazek (Mezera, 2008, s. 72).

Hlavními úkoly profesní orientace je postupné utváření a rozvíjení:

- *reálného profesního cíle* a perspektivy každého mladého člověka jeho osobnostních vlastností důležitých při rozhodování v jednotlivých etapách volby povolání,

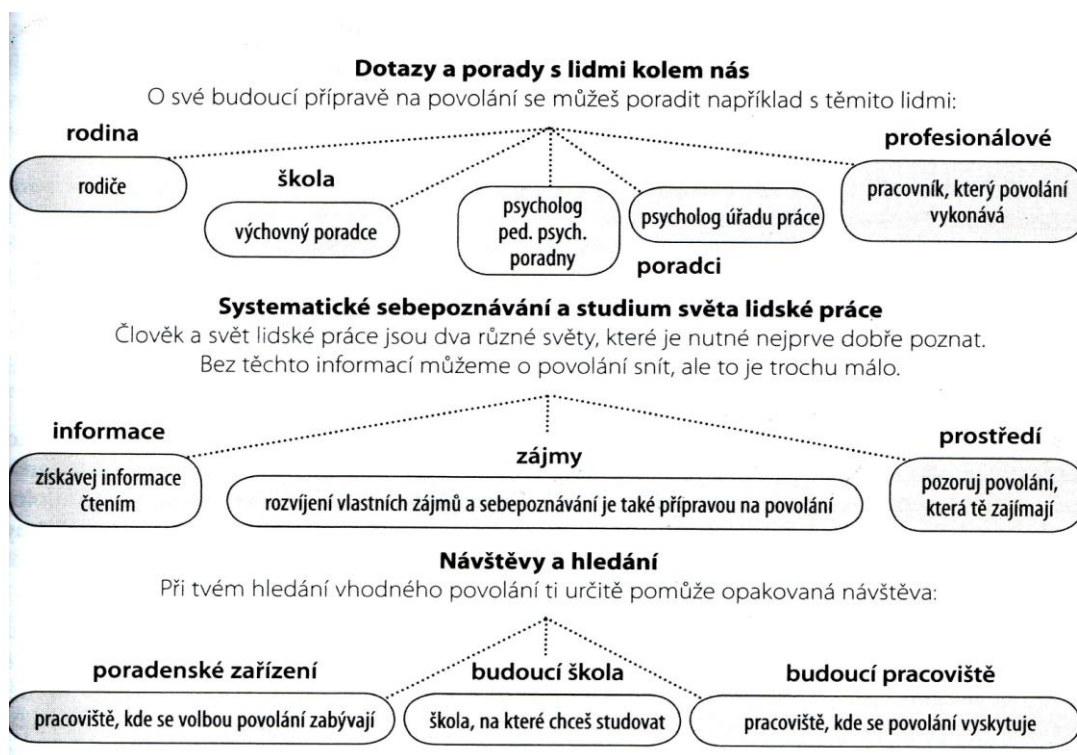
- *schopnosti adaptovat se* na zvolené povolání, úspěšně jej vykovávat, přispívat k jeho rozvíjení a aktivně se vyrovnávat s měnícími se požadavky v zaměstnání,
- *schopnosti profesionálně se reorientovat* podle proměn společenské soustavy povolání, podle konkrétních společenských potřeb, popř. se změnami své pracovní schopnosti (Klímová, 1987, s. 8).

Dospívajícímu je tedy potřeba pomoci zaměřit se na to, aby vyvinul a přijal přiměřený obraz sebe sama a své role ve světě práce, aby v něm našel své vlastní uspokojení a zajistil také prospěch společnosti (D. E. Super, In. Langmeier a Krejčířová, 1998, s. 155).

Cílem profesní orientace žáků gymnázií je připravit žáky k rozhodování o volbě dalšího studia na vysokých školách nebo o volbě vhodného povolání po maturitě a přechodu do pracovního procesu. V první řadě je nutné zabezpečit orientaci žáků na jednotlivé fakulty a studijní obory vysokých škol (Klímová, 1987, s. 9).

1.3 Informace o profesní orientaci žáků

Dle Mezery (2008, s. 85-86) většina příležitostí a životních šancí nikomu nespadne do klína, proto by se jedinci měli snažit zjistit, jaké informace jsou pro ně dostupné a od koho je mohou získat. Získané poznatky je dobré vzájemně srovnávat. Existuje celá řada způsobů, jak je možné orientovat se při volbě dalšího studia nebo povolání. Někomu poradí rodiče, někdo si udělá představu během studia, ale jen málokdo se obejde bez služeb poradenského systému. Následující tabulka jistě stojí za zamyšlení.

Tab. 1. Informace o profesní orientaci žáků

Informovanosti přikládá velký význam také Hřebíček (2003, s. 86). Úroveň informovanosti je v procesu profesní orientace studentů nutné začít podporovat po celý čas studia na SŠ. Aby však profesní informace plnily svoji roli, musejí být podávány v souladu s následujícími podmínkami:

- Jsou zprostředkovávány v souladu s celkovým procesem psychického zrání a sociálního utváření jedinců.
- Jsou chápány na základě aktivní poznávací činnosti jedinců.

Studenti by měli být informováni v rámci dvou základních okruhů informací:

1. Informace o profesních úlohách, situacích a podmínkách, které představují sociální, ekonomický, profesně vzdělávací, politický či kulturní rámec kariérních cest mladých lidí.
2. Informace o vlastním „JÁ“ jedinců, jako o subjektech, strůjcích a tvořitelích vlastní profesní orientace (Hřebíček, 2003, s. 87).

Podle Hřebíčka (2003, s. 26) je nutné středoškoláky a jejich profesně kariérní vývoj intenzivně podporovat po čas celého studia. Role školních poradců a profesně orientačního poradenství na všech typech středních škol je nutná.

1.4 Činitelé profesní orientace

V rozhodování o budoucí profesní orientaci působí na jedince mnoho činitelů profesní orientace. Mezi hlavní činitele patří rodina, škola, čímž je myšlen učitel a výchovný poradce, profesní poradenství, pedagogicko-psychologické poradny a další. Hlavní úlohou je jedinci pomoci při rozhodování o jeho dalším studiu či povolání, informovat ho o všech možnostech, které se mu nabízejí.

Pokud jedinec váhá a není si jistý, kam svojí profesní orientaci směřovat, je moudré se jít poradit, ať už za rodičem nebo výchovným poradcem. Neznamená to však přijmout všechny jejich názory. Zcela určitě nebudou znát odpovědi na všechny jeho otázky a pochybnosti, protože to budou jen jejich představy o jeho životě. To nejtěžší rozhodnutí o volbě povolání stejně nakonec zůstává na něm samotném a je to dobře (Mezera, 2008).

1.4.1 Rodina

Rodiče jsou nepostradatelnou součástí života svých dětí, a i když v období dospívání jsou vztahy mezi nimi vypjaté, pořád je mezi nimi silné pouto. V případě nějakého problému se děti většinou s důvěrou obracejí na své rodiče, a proto jsou důležitými činiteli nejen v procesu profesní orientace.

Rodiče by měli dětem v období adolescence a profesního rozhodování poskytnout taktní vedení a zároveň dostatek volnosti při rozhodování, podporovat všechny jejich pozitivní aktivity. Pokud se rodiče chtějí vyhnout odcizení s dítětem, musejí se naučit naslouchat, dávat najevo trvalý zájem a usilovat především o porozumění svému dítěti. Samotní rodiče se pro tuto dobu musejí obrnit dostatkem trpělivosti a tolerance (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 159).

Velký vliv pro získání sebedůvěry mají taktéž rodiče, např. i ve sportu, ke kterému je právě oni často přivedou. Některé studie ale uvádějí, že více než polovinu tlaku, vyvíjeného na děti, mají na svědomí právě rodiče. Mnozí z nich si tak pravděpodobně chtějí plnit svá přá-

ní. Nikdy by to však nemělo překročit určitou hranici a práva dětí jsou primární. Pokud se však jedinci chtějí sportu věnovat vrcholově, je vždy výhodou, jsou-li jejich trenéry rodiče, neboť oni své děti znají dokonale a jsou jim tak schopni připravit optimální podmínky pro jejich sportování (Perič, 2006, s. 26).

S rodiči může být někdy potíže, obzvláště, mají-li naprosto opačný názor na profesní dráhu svých dětí. Ať se to ale někomu líbí nebo ne, v kategorii činitelů profesní orientace jsou na prvním místě a jsou tedy těmi, kdo nejvíce ovlivňují profesní orientaci svých dětí. Daleko za rodiči stojí dobří kamarádi, na které dospívající dají daleko více než na učitele (Mezera, 2008, s. 86).

1.4.2 Učitel a výchovný poradce

Role učitele, který je současně i výchovným poradcem, je pro mnoho studentů tak trochu hádankou. Málokdo ví, kam sahá role učitele a kde začíná výchovný poradce. Především role výchovného poradce je komplikovanější, ale je dobré ji pochopit. Každý výchovný poradce je totiž i kvalifikovaným učitelem, které má své vzdělání rozšířené o sociální dovednosti a odborné vědomosti. Je schopen říci jedinci mnoho zajímavých věcí, např. o struktuře schopností a osobnostních předpokladech, když se chcete stát manažerem. Není však schopen poradit jedinci se vším a rozhodně za něj nemůže dělat rozhodnutí, týkající se jeho volby povolání (Mezera, 2008, s. 86-87).

Je dobré výchovného poradce znát, navštívit ho a poradit se s ním, ať už studenti nebo rodiče. Učitel dítě zná a vidí ho z jiného úhlu pohledu. Nahlíží na problematiku volby povolání možná jinak než rodič, ale jeho pohled je stejně cenný (Mezera, 2008, s. 159-160).

1.4.3 Profesní poradenství

Včetně pedagogicko-psychologických poraden, speciálně pedagogických center se také stále více rozšiřují poradenská střediska, která mají opět různá pojmenování od kariérového poradenství přes poradenství pro volbu vzdělávací dráhy až po profesní poradenství, u kterého také zůstaneme.

Cílem těchto poraden je žákům nabídnout správnou profesi nebo vhodný studijní obor, odpovídající schopnostem a předpokladům žáka.

Nerozhodnost při výběru povolání a nedostatečný realismus nejsou jedinými zdroji problémů. Munuel-Adkins (1992, In. Vendel, 2008) zařazuje mezi vnitřní překážky kariérního rozvoje nefunkční postoje a chování jedince a říká, že nejčastějšími problémy, s nimiž se poradci setkávají, jsou nečinnost a odkládání rozhodnutí. Většina středoškoláků ví také relativně málo o tom, jak získat informace.

Vendel (2008) tvrdí, že zkušenosti s klienty navštěvující poradny ukazují, že nejvíce žáků přichází s žádostí o pomoc při výběru dalšího studia či povolání.

Profesní poradenství se snaží, aby si jedinec sám uvědomil, co ho vlastně baví, jaké jsou jeho zájmy, přání i osobnostní předpoklady a hledat podle toho vhodnou profesi či další vzdělávání. Také vybavují žáky kvalitními informacemi, aby se na jejich základě dokázali samostatně rozhodnout (Hlad'o, 2012, s. 19).

Úlohou poradce v plánování kariéry klienta je pomoci mu při identifikaci a rozvíjení jeho schopností, aby je uměl v pracovním procesu co nejlépe využít. *„Bezprostředním cílem takového poradenství není rozhodnutí o povolání, ale příprava na rozhodnutí.“* (Vendel, 2008, s. 197).

Téměř každý poradce řekne, že rada, kterou se snaží dávat každému svému klientovi, je, aby si pro své rozhodnutí, čemu se chtějí v budoucnu věnovat, stanovili dostatečně dlouhou dobu a správný čas (Mezera, 2008, s. 119).

2 JEDINEC A VLIV OSOBNOSTI NA VOLBU POVOLÁNÍ

V předchozí kapitole byl objasněn pojem profesní orientace a okolnosti, které s ní souvisejí. Na profesní orientaci jedince má ovšem vliv také on sám. Profesní směr ovlivňuje především jedincova motivace, zájmy a schopnosti, které se navzájem podporují a doplňují. V neposlední řadě je to i období adolescence, co má na jedince vliv. Období, ve kterém se jedinec stává dospělým a často si sám se sebou neví rady.

2.1 Adolescence

Většina autorů uvádí, že adolescence je obdobím zklidnění. Emoční výlevy již nejsou tak prudké a rázné a vztah s rodiči začíná být opět harmonický. Možná je to tím, že jedinci v tomto období mají dost svých starostí. Po fyzické stránce probíhají poslední změny vzhledu a přichází zralost. S ní však i první intimní zkušenosti. Dále před sebou mají vážná rozhodnutí o dalším studiu či volbě povolání. Každá rada je jim drahá a to nejen po stránce profesní, ale i životní. Překročili totiž práh dospělosti a očekává se od nich, že se podle toho začnou i chovat. Jejich rozhodnutí by měla být rozvážná, protože již jde o důležitá rozhodnutí, která mohou ovlivnit jejich další život.

Vymezení věkové hranice je u každého z autorů jiné. Většinou se ale jedná o rozmezí od 15 do 20 let, někdy až do 22 let.

Vágnerová (2000) formuluje období adolescence několika důležitými mezníky:

- Dochází k prvnímu pohlavnímu styku.
- Jedinec ukončí povinnou školní docházku a nastupuje na střední školu, kterou v tomto období také dokončí a musí učinit profesní rozhodnutí.
- Jedinec v adolescenci dosahuje právní plnoletosti, tj. 18 – ti let a začíná být plně zodpovědný za svoje jednání a činy.

V biologickém smyslu dochází v adolescenci k plné reprodukční zralosti a dokončuje se tělesný růst (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 139). S tímto faktem velmi úzce souvisí přijetí vlastního těla, fyzických změn, včetně pohlavní zralosti a pohlavní role. Důležitou součástí se pak stává posuzování vlastního těla a tělesného vzhledu. Adolescent se svým tělem často a v hojné míře zaobírá. Vlastní tělo je posuzováno ve vztahu k aktuálnímu standardu

atraktivitu, je srovnáváno s ostatními adolescenty i aktuálně přijímaným ideálem (Vágnerová, 2000, s. 253).

Vývoj motoriky je v tomto období zpravidla výraznější než v pubertě. Jedinci rychle získávají dovednosti vyžadující sílu, hbitost, jemnou pohybovou koordinaci i smysl pro rovnováhu. Odtud jistě plyne jejich zájem o sport (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 144).

V tomto období dochází i k intelektovému vývoji (především se rozvíjí abstraktní způsob myšlení), avšak ne ke konečnému. Mnohé studie dokazují, že vývoj inteligence pokračuje po celou dobu dospívání a ani na začátku dospělosti není ještě dosaženo vrcholu.

Hlavní pokroky vývoje myšlení v tomto období jsou:

- Jedinec je schopen pracovat s pojmy, které jsou vzdáleny od bezprostřední smyslové zkušenosti, jsou obecnější, abstraktnější.
- Má-li adolescent řešit nějaký problém, nespokojí se jen s jedním řešením, ale hledá další možná řešení, systematicky je zkouší a hodnotí.
- Jedinec je schopen myslet o myšlení, vytvářet soudy o soudech (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 146-148).

Výzkumy i zkušenosti z praxe dokazují, že po „divoké“ pubertě dochází v mnoha rodinách v adolescenci ke zklidnění vztahu mezi rodiči a dětmi, ba naopak ke zvýšené důvěrnosti v tomto vztahu. Závisí to totiž i na rodičích, zda dokázali změnit přístup ke svému dítěti v jeho vývoji, chovat se k němu adekvátně a hlavně, zda se dokázali změnit i samotní rodiče (Čáp, Mareš, 2007, s. 237).

Zároveň rodina pomáhá usnadňovat proces emancipace nutný pro osobní zrání. Každý adolescent si hledá svůj zvláštní postup, jak dosáhnout postupně potřebné samostatnosti, aniž by ztrácelo pozitivní vztah k rodičům. Jistotu, kterou ztrácí odpoutáváním se od rodiny, mu dává navazování nových vztahů s vrstevníky, které ho připravuje pro nové, emočně trvalé vztahy v dospělosti. V období puberty jedinec zprvu vytváří skupiny složené z vrstevníků stejného pohlaví. Později se ozývá potřeba intimního přátelství, kdy se jedinci tomu druhému svěřují se svými nejtajnějšími přáními. Dále se začíná ohlašovat zájem o druhé pohlaví a dívky s chlapci začínají tvořit zatím ještě nestálé vztahy. Až o hodně později se

vztah jedince k druhému pohlaví ustálí a prohloubí. Je doplněn o erotické vztahy a pokračuje záměrem založení vlastní rodiny (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 149-151).

Adolescenti stejně jako v předchozím období pokračují ve formování své identity, nejsou však ani dětmi, ani dospělými. Děti už být nechtějí a často se rozčilují, pokud tak s nimi někdo jedná, ale jako dospělí se také ještě necítí a často odmítají „jednotvárnost“ a „usedlost“ života dospělého jedince. E. H. Erikson to vyjádřil pojmem psychosociální moratorium. Mladiství se snaží jakoby zpomalit vývoj a zůstat ještě chvíli v období mládí, nedospělosti např. tím, že si prodlouží dobu studia, cestují. Někteří autoři považují prodloužení přechodného období za funkční a dodávají, že mladiství by měli mít čas na postupnou přípravu a zvládnutí složitých společenských úkolů. (Čáp, Mareš, 2007, s. 236).

Dospívající se tedy liší od dětí i od dospělých a dávají to najevo například odlišným vyjadřováním, úpravou nebo oblečením (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 142).

„Formování vlastní identity, dosažení zralejšího stupně ve vývoji vlastního já zahrnuje krizi, její řešení, přijetí závazku a úsilí i jeho realizaci. Krize znamená prožití pochybností, váhání mezi různými možnostmi – např. ve volbě oboru studia a povolání, ve volbě partnera, volbě životního stylu. Závazek znamená rozhodnutí pro jednu eventualitu a řízení se plánem k realizaci tohoto rozhodnutí.“ (Marcia, 1967, In. Čáp, Mareš, 2007, s. 237).

Do začátku puberty je volba povolání jen předmětem fantazie, která se naváže na vlastní schopnosti, rozhodující je přání, čím chci být. V adolescenci se už volba povolání stává skutečným problémem pro dospívající i rodiče. Proto je důležité sladit individuální a společenské zájmy, ovšem jen malá část má tak vyhraněné zájmy a tendenci pro seberealizaci. U jedince však převládá nejistota, neboť jedinec není ještě zájmově vyhraněný, není dokončen vývoj jeho schopností a charakterových vlastností. Proto svá rozhodnutí i profesní orientaci často mění. Mnozí tak přicházejí na to, že jsou se svou volbou nespokojeni a usilují o změnu (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 154-155).

Středoškolské vzdělávání je takovou přípravou na práci v budoucí profesi a v adolescenci, po první směrové volbě se u většiny mladých více méně začíná vlastní profesní vývoj (Vendel, 2008, s. 19).

Vendel (2008) a spousta dalších výzkumů potvrdili růst kariérní zralosti v adolescenci, což znamená, že jedinec je v tomto období připraven dělat kariérní rozhodnutí. Realita je však taková, že velká část žáků se neumí rozhodnout o své pracovní budoucnosti a je potřeba odborná pomoc.

Teprve až v průběhu postadolescence je vrstva mladistvých ve všeobecnosti schopna vzít samostatně do rukou svoji profesní kariéru a činit v jejím rámci racionálně uspokojivá rozhodnutí (Hřebíček, 2003, s. 26).

V následujících podkapitolách přiblížím další faktory, které hrají důležitou roli při profesní orientaci jedince.

2.2 Motivace

Motivací rozumíme to, co nutí, pobízí člověka, aby něco dělal. Zároveň mu však může i bránit, aby něco konal. Dodává naší činnosti a chování energii a směr. Má mnoho označení, nejrozšířenější je **potřeba**. Hodí se pro označování lidských motivů, jak *fyzilogických* (hlad, žízeň), tak *sociálních* (potřeba bezpečí, jistoty, radosti). (Čáp, Mareš, 2007, s. 145-147). V souvislosti s odlišením základních (fyzilogických a sociálních) a vyšších potřeb (metapotřeb) rozlišuje Maslow i dva odlišné vzorce uspokojování: uspokojením základních potřeb je jejich redukce (redukce hladu nasycením), uspokojením metapotřeb (tj. seberealizací) je naopak indukce motivačního stavu, tudíž se „vyšší potřeby“ stávají neuspokojitelnými a jejich motivační vliv na jedince trvá (Nakonečný, 2009, s. 250).

Dá se říci, že potřeby jsou složky motivace, ovšem vzájemně se překrývající, pronikající, navzájem spjaté funkčně i vývojově. V motivaci jako celku jsou samotnému motivu vzájemně propojeny momenty biologické a sociální, vrozené i získané (učením). (Čáp, Mareš, 2007, s. 148).

Jak dokazuje následný výčet, motivace je poměrně složitá a individuálně odlišná:

- lidé vykonávají stejnou činnost, např. sportovní, ale každý z jiného motivu,
- člověk může být pobízen k jedné činnosti různými motivy současně,
- jeden motiv může člověka pobízet k určité činnosti, ale druhý ho od ní odrazuje – motivy se dostávají do konfliktu,
- člověk si neuvědomuje všechny své motivy, některé mohou zůstat skryty i celý život (Čáp, Mareš, 2007, s. 92).

V průběhu profesní orientace nás ovlivňují profesně kariérní motivy, které určují důvody volby studia či povolání a mají několik charakteristik. Člení se takto:

- *motivы vnitřní* (primární) – výrazy vnitřní potřeby po vzdělávání, pracovní seberealizaci, provozování jistých činností, které člověka naplňují uspokojením, mají vysokou intenzitu vlivu na profesní orientaci
- *motivы vnější* (sekundární) – přijetí informací a vlivů z okolí na jedince (Hřebíček, 2003, s. 54-55).

Motivace sportovní činnosti zahrnuje podle Slepíčky, Hoška a Hátlové (2006, s. 78-79) všechno, co směřuje jedince k určitým cílům, orientacím a k určitým konečným aktivitám tím, že v souladu s jeho usilováním a touhou ho provokuje k jednání.

Jako primární motiv sportování uvádějí Slepíčka Hošek a Hátlová (2006, s. 65-67) sport samotný, radost z této formy pohybu. Podle nich je prožívání radosti nezbytnou podmínkou zájmového i profesionálního sportování. U sportu bez prožitků radosti jedinec většinou moc dlouho nevydrží.

Dalším neméně důležitým a hlavním motivem je touha po úspěchu během sportovní činnosti. Sportovní úspěch se stává jedním z hlavních cílů a hodnot jedince (Slepíčka, Hošek, Hátlová, 2006, s. 75-78).

2.2.1 Zájmy

Zájmy jsou zvláštní formou získaných motivů a jejich význam a role v každodenním životě je značná (Nakonečný, 2009, s. 261). Projevují se kladným vztahem jedince k činnosti a soustředěním v určitém směru, který vede k uspokojení z ní a zároveň nelibostí při jejím omezování. Člověk má většinou více zájmů současně, které se mohou vzájemně podporovat, jindy vzniká konflikt mezi odlišnými zájmy, neboť oběma se jedinec z nějakého důvodu nemůže věnovat tak intenzivně, jak by si přál. Je však důležité mít odlišné zájmy, aby se předešlo jednostrannosti (Čáp, Mareš, 2007, s. 149-150).

Zájem je zaměřen spíše do sféry poznávání, které je tu prostředkem uspokojování, např. četba románu umožňuje jedinci identifikovat se s hrdinou. Naproti tomu **záliby** jsou zaměřeny spíše na fyzickou činnost, která je tu prostředkem uspokojování (Nakonečný, 2009, s. 262).

„Slovenský psycholog Martin Jurčo, kdysi řekl, že zájem je vedle schopností nejdůležitější podmínkou osobní úspěšnosti většiny lidí. Věnovat se něčemu se zájmem je dar, se kterým jsme se nenarodili, ale který postupně získáváme. Téměř vždycky, když se v mládí u někoho projeví nějaké schopnosti, talent či nadání, můžete si být jisti, že se u něho zcela zákonitě objeví i obrovský zájem určité činnosti se věnovat.“ (Mezera, 2008, s. 4).

Zájmy člověka rozhodují nejen o povolání, které chce člověk vykonávat, ale i spokojenosti v něm. Platí, že spokojenost v zaměstnání je asi třikrát vyšší u těch, kteří si vybrali práci, o kterou měli zájem (Vendel, 2008, s. 65).

Zájmy lze poznávat několika způsoby:

- použitím zájmových dotazníků a inventářů – jde o *měřené zájmy*,
- z dosažených výsledků v testech, například v testech na vědomosti – jde o *testované zájmy*,
- z pozorování oblíbených činností – jsou to *projevené zájmy*,
- z informací, které poskytne klient poradci – v tom případě jde o *vyjádřené zájmy* (Vendel, 2008, s. 66).

Zájmy jedince svým způsobem mění, aniž by si to uvědomoval. Je to vlastně tak trochu začarovaný kruh. Lidé nacházejí zalíbení v tom, co dělají dobře, a naopak, dělají dobře to, co se jim líbí a o co mají skutečný zájem. Jsou-li tedy zájmy jedince vyhraněné, má nejen lepší představu o tom, co by chtěl v budoucnu dělat, ale i jeho šance uspět v dané profesi jsou ve srovnání s ostatními daleko vyšší, protože ví, jakým směrem se má ubírat (Mezera, 2008, s. 4-5).

Zájmy z pohledu sportu se dělí podle oblasti společenské praxe. Pro samotného jedince je typická struktura jeho zájmů, jejich hloubka, intenzita atd. Zájem ve sportu znamená určité poznávací procesy na určitý předmět, osobu, činnost nebo oblast jevů, které souvisejí se sportovní činností. Tyto poznávací procesy jsou většinou spojeny se snahou o jejich bližší a hlubší poznání (Slepička, Hošek, Hátlová, 2006, s. 80).

2.2.2 Hodnoty a sebehodnocení

V posledních letech se hodnoty staly v profesní orientaci důležitými motivačními faktory. Velká pozornost je věnována hlavně pracovním hodnotám, tedy tomu, co lidé od svého budoucího povolání očekávají, co jim dává potěšení z práce. Jsou důležitými předpoklady ke spokojenosti ve studiu či zaměstnání. Jsou ale obtížně měřitelné a proto poradci dávají přednost raději metodě rozhovoru a spoléhají na to, že to z něj pochopí (Vendel, 2008, s. 67-68).

Postoje lidí k hodnotám se nazývají hodnotové orientace. Ovlivňují život jedinců i skupin, včetně jejich zařazení do společnosti. Každý má své hodnoty, které jsou pro něj cenné a musí o ně usilovat jinde. Patří mezi ně např. zdraví, láska, peníze, práce, zábava, svoboda a další (Čáp, Mareš, 2007, s. 150).

Sebehodnocení je dalším neméně důležitým kritériem pro úspěšnou volbu povolání. Jestliže se totiž jedinec vidí jinak, než jaký opravdu je, hrozí tu možnost, že jeho rozhodnutí o volbě povolání nebude správné.

Znát sebe samého je obtížnější, než by se mohlo zdát. Někdo má o sobě příliš vysoké mínění, jiný zase trpí komplexy nebo zbytečnou skromností, další si směřuje skutečnost s přáním. Znát ale pravdu o sobě by měl vědět každý, kdo chce, aby to byl on, kdo bude schopen rozhodovat o svém životě (Strádal, 1995, s. 6).

Sebehodnocení je podle Nakonečného (2009, s. 347) proces, v němž jedinec hodnotí svoji činnost, schopnosti a vlastnosti. Tento proces zahrnuje i jeho pocity a představy, jak ho vnímají ostatní. Základní funkcí sebehodnocení je, že si jedinec udržuje vědomí pozitivního sebezpojetí a usiluje o udržení.

Zdroje sebehodnocení:

- vnímání vlastních schopností a úspěchů,
- reflexe reakcí sociálního okolí na subjekt sebehodnocení a jeho činnost (sociální zpětné vazby). (Nakonečný, 2009, s. 347)

Čtyři základní aspekty sebehodnocení:

1. obecné sebehodnocení: „*Myslím, že jsem dobrý člověk.*“ – „*Akceptuji se.*“;
2. sociální sebehodnocení: „*Snadno navazuji kontakt s neznámými lidmi.*“;
3. výkonnostní sebehodnocení: „*Jsem spokojen se svými profesionálními výkony.*“;

4. fyzické sebehodnocení: „*Jsem spokojen se svým tělem.*“ (Nakonečný, 2009 s. 349-350).

2.3 Schopnosti

K tomu, aby jedinec mohl podat očekávaný výkon a splnit tak studijní či pracovní úkol, je potřeba mít další dispozice a jimi jsou schopnosti.

Schopnosti jsou soubory předpokladů k úspěšnému vykonávání určité činnosti, dovednosti a vyvíjení se (Hartl, Hartlová, 2000, s. 536). Nelze je přímo měřit, ale lze je odhadnout z toho, jak se kdo dokáže vyrovnávat s určitými činnostmi a úkoly (Strádal, 1995, s. 4). Obvykle jsou pojímány jako naučené, získané dispozice (Nakonečný, 2009, s. 194). Vrozené jsou pouze **vlohy**, předpoklad pro rozvinutí schopností v průběhu jedincova vývoje učení a činností. Soubor vloh se nazývá **nadání**. Vlohy tedy ještě k samotnému dosažení úspěchů nestačí. Samy schopnosti se rozvíjejí na jejich bázi během života (Čačka, 1997, s. 32).

Úroveň schopností lze samozřejmě učením a cvikem zlepšit hlavně v mladším věku. I dlouhodobější působení v určitém zaměstnání rozvíjí schopnosti zaměstnance v určitém směru (Vendel, 2008, s. 60).

Mezi typické a pro tuto práci nejdůležitější schopnosti patří:

- **schopnosti pohybové,**
- **schopnosti přirozené,**
- **schopnosti profesně rozhodovací.**

Schopnosti pohybové

Postupně byla definována celá řada schopností. Stěžejní pro tuto práci jsou však schopnosti pohybové, jako dispozice pro vykonávání činností rychlostního, silového, vytrvalostního, obratnostního charakteru a ještě další kombinace uvedených schopností (Hřebíček, 2003, s. 48).

Schopnosti přirozené

Přirozené schopnosti jsou takové schopnosti, v nichž člověk nemusí projít výcvikem. Většina lidí si je ani neuvědomuje. Nejčastějším projevem nespokojenosti v zaměstnání je právě nevyužití přirozených schopností nebo výkon práce, pro kterou nemá přirozené schopnosti (Vendel, 2008, s. 56).

Schopnosti profesně rozhodovací

V průběhu životní studijní i pracovní kariéry jsou často využívány. Celá profesní dráha má mnoho okamžiků, kdy všichni musejí řešit dilemata a pro něco se rozhodnout. Začíná to už na základní škole, kde žáky čeká první směrová volba povolání nebo spíše volba studijních směrů dalšího vzdělávání. Následuje druhá na konci středních škol, třetí v závěru vysokých škol a řada dalších rozhodnutí, která budou ovlivňovat profesní fázi kariéry (Hřebíček, 2003, s. 63).

Proces utváření schopnosti vychází z její podstaty: stav člověka dělat včasné, situaci odpovídající, racionální rozhodnutí.

Je závislá na věkovém a profesně orientačním zrání mladistvých. Z výzkumu vyplývá, že žáci středních škol váhají při volbách povolání a dalších studijních cest. Jsou však způsobilí vyjádřit tři profesní volby: hlavní a dvě náhradní, které si jsou profesně podobné (Hřebíček, 2003, s. 63-64).

Co se týče schopností a sportu, dá se říci, že sport působí na rozvoj schopností pozitivně. Na rozvoji vrozených schopností se podílí i píle, trpělivost a snaha. Sportovně nadaní žáci se sportem učí vytrvalosti a pevné vůli, což jim potom usnadňuje překonávat překážky, jak na poli sportovním, tak na poli profesním a získávají tak schopnost soustředit se na požadovaný cíl. V případném zaměstnání jim to může pomoci zvládnout stresové situace. Pokud se navíc jedinec věnuje kolektivnímu sportu, buduje v sobě týmového ducha, což je pro některá povolání určitá výhoda (Slepička, Hošek, Hátlová, 2006).

2.3.1 Sportovní nadání a talent

Talent je dnes často nahrazován dalšími pojmy, jako je nadání, předpoklady, genialita, vlohy atd. V běžném jazyce se tato slova přisuzují osobám, jež vykazují vysoké výkony v nějakém oboru lidské činnosti, např. umělecký talent, matematický talent. S rozvojem sportu se začíná objevovat talent pohybový či sportovní, kdy jedinec podává vynikající výkony v oblasti sportu (Perič, 2006).

Nyní je na místě rozlišit rozdíl mezi nadáním a talentem.

Nadání je soubor vloh, který tvoří předpoklad k úspěšnému rozvíjení schopností. Nejčastěji se používá ve spojení s jedinci, podávajícími nadprůměrné výkony, například při sportu.

(Hartl, Hartlová, 2000, s. 338). Zvláště vysoký, až zcela výjimečný stupeň nadání nazýváme talent (Čáp, Mareš, 2007, s. 153).

Talent je tedy soubor schopností, zpravidla pokládán za vrozený, umožňující dosáhnout v určité oblasti nadprůměrných výkonů. Také je označován za projevené nadání, které je odhaleno vysokými výkony (Hartl, Hartlová, 2000, s. 597).

Rozlišujeme několik talentů, pro tuto práci je ale stěžejní **sportovní talent**.

Kodým (1978, s. 19-20) vyjadřuje sportovní talent jako příznivě se projevující schopnosti, které umožňují jedinci dosahovat vysokých výkonů. Struktura sportovního talentu je složena ze souboru mnoha vlastností – morfologických, fyziologických, pohybových, psychických aj., z nichž některé jsou vedoucí a jiné pouze opěrné.

Celkový talent je možno zpozorovat až na vyšší úrovni výkonnosti. Na nižší úrovni výkonnosti nevystupují všechny složky talentu do popředí. U mladších jedinců jsou některé složky talentu méně pohyblivé (zejména motivační faktory). (Kodým, 1978, s. 22).

Stanovení kritérií pro rozeznání sportovního talentu je nedílnou součástí sportovního tréninku. Množství prostředků, které podporují přípravu sportovců, vyžadují, aby osoby, které jsou do přípravy zařazeny, měly velkou pravděpodobnost dosáhnout nejvyšších výsledků. Sportovní příprava je dlouhodobý proces, základy pozdější výkonnosti se vytvářejí už ve školním věku, proto je potřeba, aby příznivé schopnosti pro sport byly rozpoznány co nejdříve (Perič, 2006).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 METODOLOGICKÁ ČÁST

V této části práce popíši cíl výzkumu, typ výzkumu, použité metody a respondenty, které jsem pro tento výzkum vybrala. Dle mého názoru hraje výzkum v mojí práci důležitou roli, proto se více zaměřím na vyhodnocení zjištěných dat. V neposlední řadě bude metodologická část obsahovat shrnutí a závěry, které z výzkumu plynou.

3.1 Cíl a metodologie výzkumu

Cílem bakalářské práce je zjistit, kolik sportovně nadaných žáků sportovního gymnázia se chce profesně věnovat sportu i po studiu střední školy, zda má žákův vztah ke sportu vliv na preferenci profese a jaká jsou specifika jeho volby studia či profese.

Vzhledem k cíli bakalářské práce jsem si stanovila následující čtyři hypotézy:

- H1: Sport hraje důležitou roli při výběru dalšího studia a povolání.
- H2: Sportovně nadaní žáci pokračují ve studiu se sportovním zaměřením.
- H3: Od sportovně nadaných žáků se očekává pokračování se sportovním zaměřením.
- H4: Pro žáky sportovního gymnázia je důležitější všeobecné vzdělání než sport.

Výzkum je zaměřen na sportovně nadané žáky a jejich profesní orientaci. Pomocí něj jsem zjišťovala výše stanové cíle jako například, jak žáka ovlivní sport při výběru profese a zda-li ho vůbec nějak ovlivní. K získání těchto informací jsem použila kvantitativní výzkum a to z toho důvodu, že jsem potřebovala získat názory a preference většího počtu studentů, aby můj výzkum byl přínosný a důvěryhodný.

Metodou kvantitativního výzkumu jsem zvolila dotazník, protože se domnívám, že je vhodný pro získání dat od velkého počtu respondentů, umožňuje rychlý sběr dat a následnou analýzu výsledků.

3.2 Typ respondentů

Aby byl výzkum věrohodný, je potřeba rozdat dotazníky na správném místě správným studentům, které jsem vybírala podle několika kritérií. Hlavní podmínkou pro výběr respondentů byl výběr školy, kde dotazníky rozdám. Gymnázium Ludvíka Daňka byla jasná volba, protože je to sportovní gymnázium s dlouholetou tradicí. Domnívám se, že pokud se žáci rozhodli pro studium se sportovním zaměřením, budou mít ke sportu kladný vztah a sport ovlivní i jejich další rozhodnutí. Zaměřila jsem se na studenty čtvrtého ročníku, neboť se myslím, že jsou již připraveni rozhodnout o své další profesní orientaci. Ve školním roce 2012/2013 maturují tři třídy a ve všech mi bylo umožněno rozdat dotazník. Školu jsem však musela navštívit několikrát, neboť studenti byli často na sportovních soustředěních, trénincích nebo měli důležité předměty k přípravě na maturitu.

Dotazník byl rozdán po předchozím schválení ředitelem školy a velmi mi pomohla zástupkyně školy, která mi při každé návštěvě vyšla vstříc.

3.3 Podoba dotazníku

Pro výzkum jsem použila ke sběru dat dotazníkové šetření. Součástí dotazníku je i krátké uvedení do děje, přiblížení k čemu slouží, ubezpečení o anonymnosti a jak postupovat při jeho vyplňování. V závěru nechybí poděkování. Dotazník je sestaven s ohledem na respondenty z 24 otázek, z nichž většina je uzavřených. Dále se v něm objevují otázky polouzavřené a otevřené a to z toho důvodu, že u některých otázek jsem nemohla odhadnout všechny odpovědi respondentů nebo se přímo nabízela široká škála odpovědí. Poslední otázka zjišťovala životní priority sportovně nadaných žáků, kteří hodnotili svá stanoviska čísly 1-8.

Pro přehlednost dat jsou otázky seřazeny tematicky u sebe. Úvodní část dotazníku je zaměřena kromě pohlaví respondentů především na otázky týkající se sportu a sportovní motivace. Dále otázky plynule přecházejí k profesní orientaci žáků a uzavírají to otázky týkající se představ o tom, co se od nich očekává, co je baví, jaké mají zájmy a kde a od koho čerpají informace o budoucím studiu či povolání.

Před tím, než jsem rozdala dotazník respondentům, provedla jsem pilotáž výzkumu. Dotazník jsem rozdala malému vzorku o šesti lidech, který se skládal z přátel a rodiny. Měli

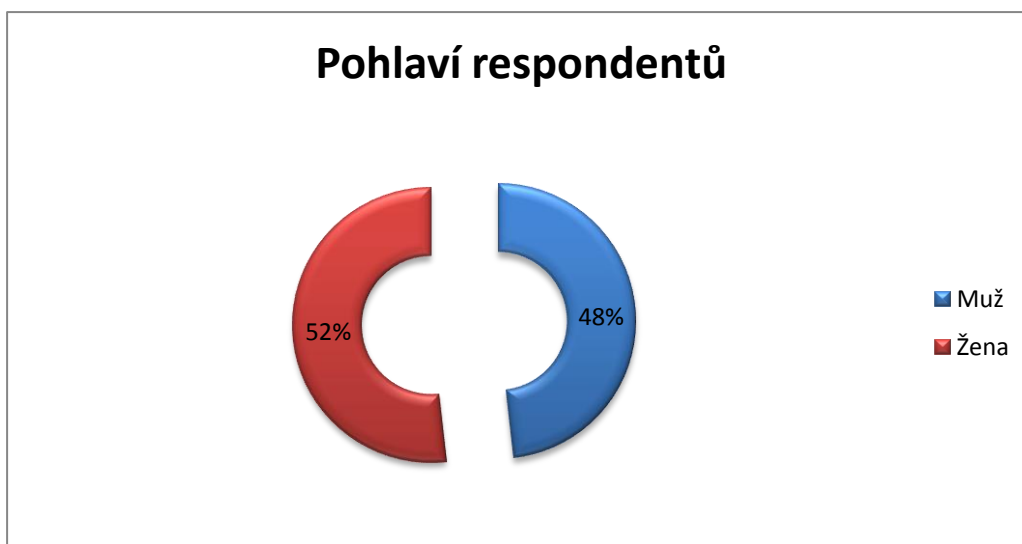
za úkol zkusit si vyplnit dotazník, zjistit, zda rozumějí otázkám, mají dostatek možností k odpovědi a sdělit mi jakékoli připomínky.

Dotazník jsem následně rozdala 57 studentům přímo ve vyučovací hodině a při jeho vyplňování jsem byla přítomna. Mohla jsem tak vše vysvětlit, poskytnout odpovědi na otázky a upozornit na samostatnost při odpovídání na otázky. Návratnost dotazníku byla stoprocentní, tedy 57 dotazníků, jeden z nich jsem však musela vyloučit pro nepřesné a neúplné odpovědi.

Vyhodnocení dotazníkového šetření jsem převedla do tabulek a pro větší přesnost, přehlednost a názornost zpracovala do grafů, které jsem doplnila o jednotlivé komentáře k nim. Konečná podoba dotazníku je uvedena v příloze.

3.4 Výsledky dotazníkového šetření

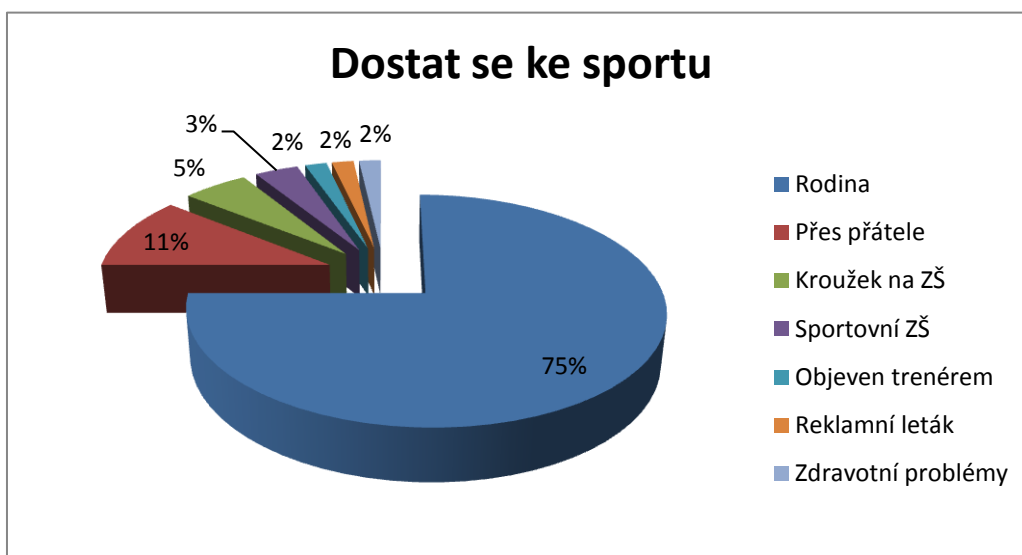
1. Pohlaví respondentů

Graf 1. Pohlaví respondentů

Z grafu jasně vyplývá, že rozložení žen a mužů je poměrně vyrovnané. Odpovídalo 29 žen a 27 mužů.

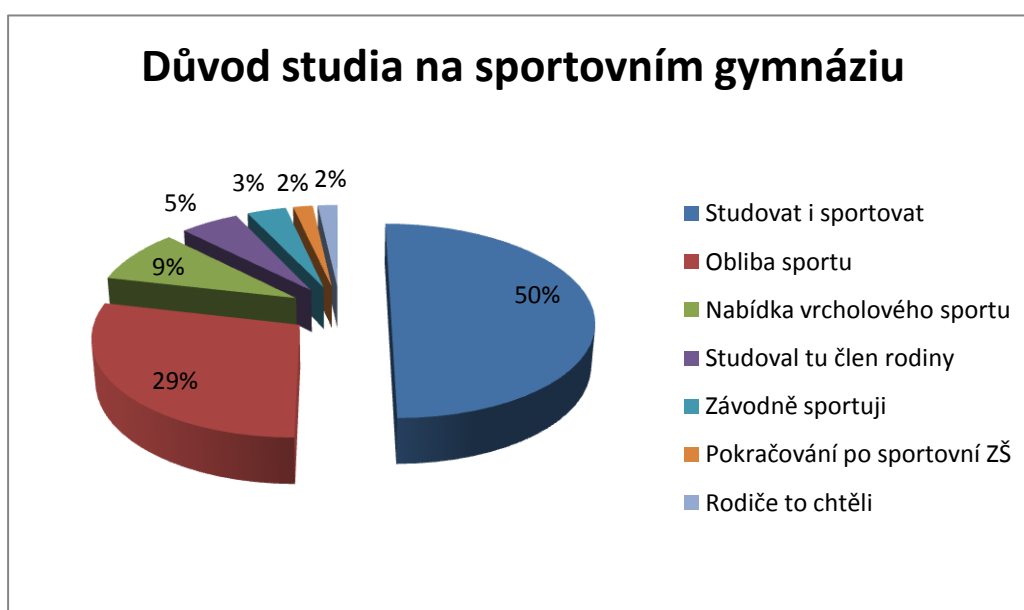
2. Jak jste se dostal/a ke sportu?

Graf 2. Dostat se ke sportu

Tato otázka je otevřená. Jelikož rozptýl odpovědí nebyl nijak velký, byly seskupeny do sedmi kategorií, znázorňující jednotlivé odpovědi. Jasně převládá kategorie rodina, kam spadají jak rodiče, tak další členové rodiny. Rodinu napsalo 42 respondentů, 6 respondentů spadá do kategorie Přes přátele, 3 do Kroužku na ZŠ, 2 do Sportovní ZŠ a zbytek kategorií vždy po jednom respondentovi.

3. Proč jste se rozhodl/a studovat na sportovním gymnáziu?

Graf 3. Důvod studia na sportovním gymnáziu

Stejně jako u předchozího grafu je tato otázka otevřená a odpovědi rozděleny do kategorií. Převažuje kategorie Sportovat i studovat (28 respondentů), kde převládaly odpovědi typu:

„Chtěl jsem studovat i sportovat a tato škola mi vychází vstříc.“ Dále, že škola nabízí individuální plán, poskytuje výhody i kvalitní vzdělání. V kategorii Obliba sportu respondenti (16) toužili po větším sportovním vyžití. Další důvody studia na sportovním gymnáziu spadají do kategorií Nabídka vrcholového sportu (5), Studoval tu člen rodiny (3), Závodně sportuji (2), zbytek po jednom respondentovi.

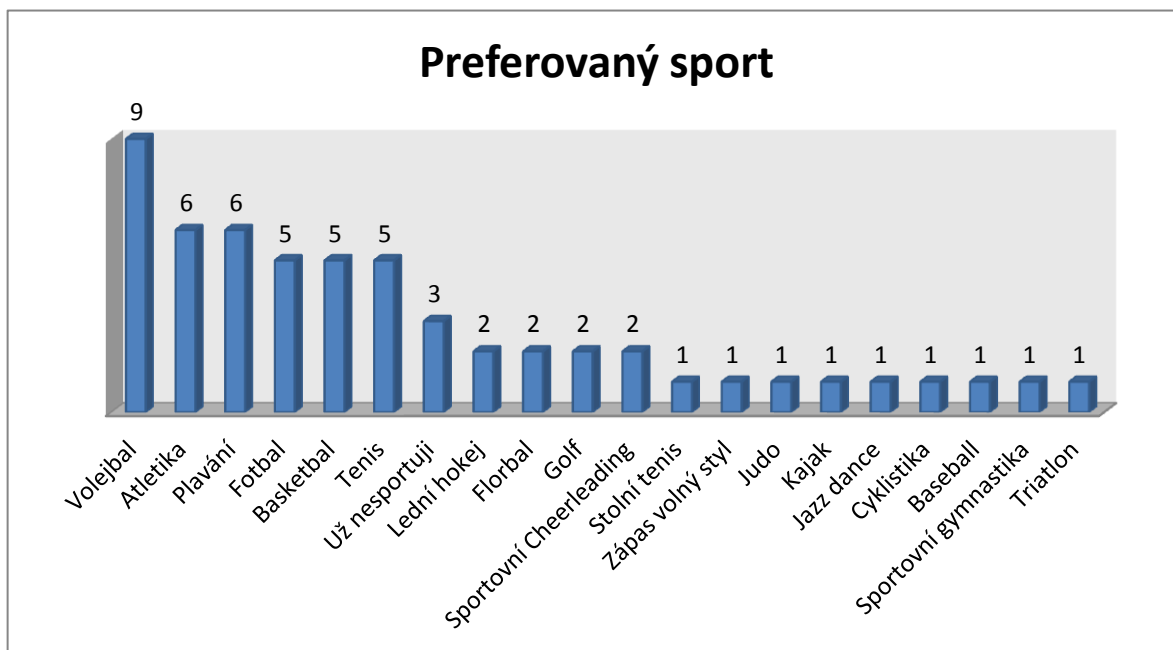
4. Je pro Vás sport v životě důležitý?

Graf 4. Důležitost sportu v životě

Z grafu vyplývá, že sport je pro žáky sportovního gymnázia v životě důležitý. Ano odpovědělo 53 žáků, ne pouze 3 žáci.

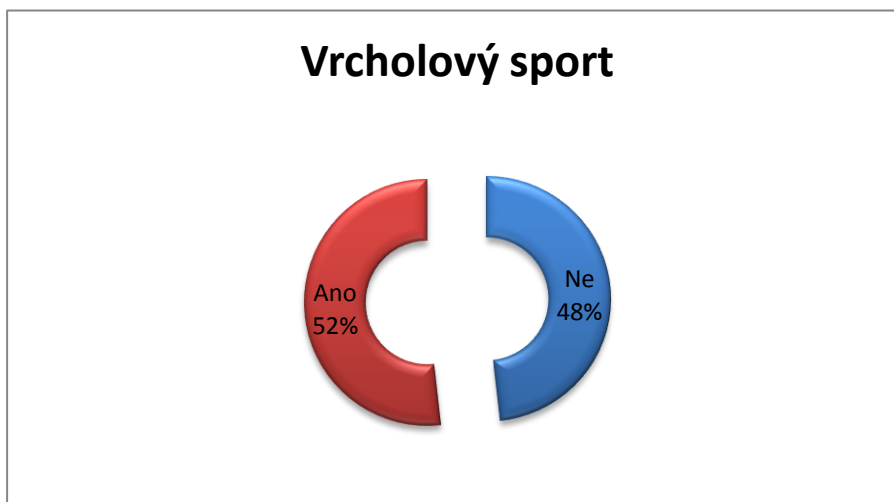
5. Uveďte, jakému sportu se věnujete nejvíce?

Graf 5. Preferovaný sport

Tento graf snad ani nepotřebuje komentář. V dnešní době je nabídka sportů opravdu široká a každý si najde ten svůj. Volejbal (16%) však vyčnívá nejvíce.

6. Chcete se mu věnovat profesionálně?

Graf 6. Vrcholový sport

Věnovat se sportu profesionálně si přeje 29 žáků a tvoří tak větší polovinu všech respondentů.

7. Ovlivní sport Vaše rozhodování při výběru studia či profese?

Graf 7. Ovlivnění sportem

Studenti (26), kteří odpověděli ano, budou do jisté míry brát ohled na sport při výběru dalšího studia. Zbytek studentů (30) ne.

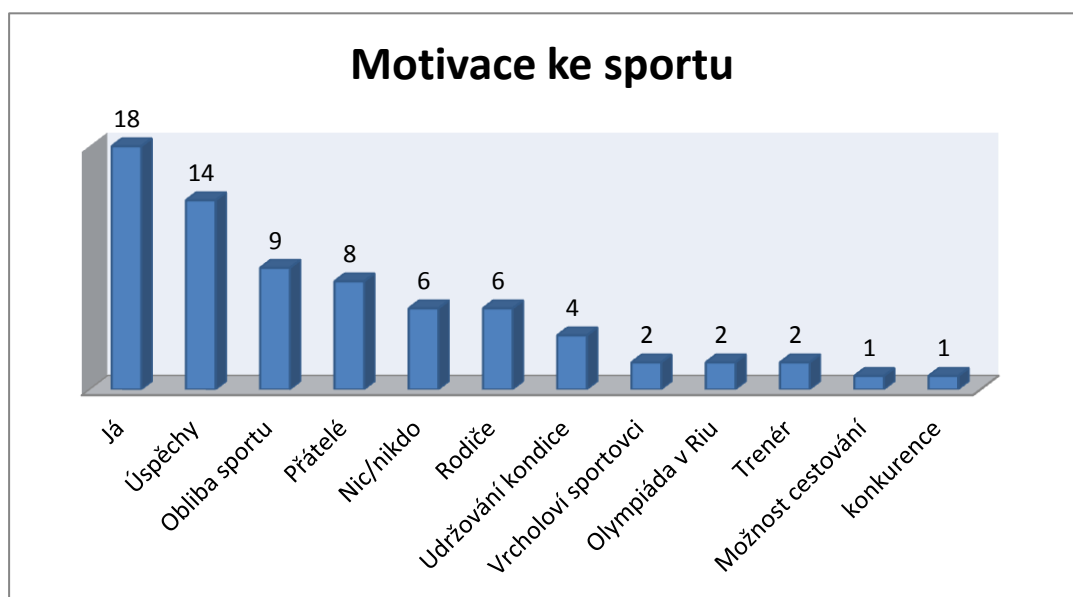
8. Myslíte, že sport může ovlivnit Vaše vlastnosti a schopnosti, které byste mohl/a využít ve své profesi?

Graf 8. Sport a ovlivnění vlastností a schopností

Z grafu lze vidět, že většina studentů (43) se domnívá, že sport může ovlivnit a rozvinout jejich vlastnosti a schopnosti, které později mohou využít ve své profesi. Mezi nejčastějšími odpověďmi se vyskytly Kolektivnost (12), Trpělivost (10), Cílevědomost (6), Disciplína (5), Vytrvalost (4), Soutěživost (4), Schopnost rozhodovat se (4), a mnoho dalších jako Zodpovědnost, Fyzická zdatnost (kondice), atd.

9. Co/kdo Vás motivuje pokračovat ve sportu?

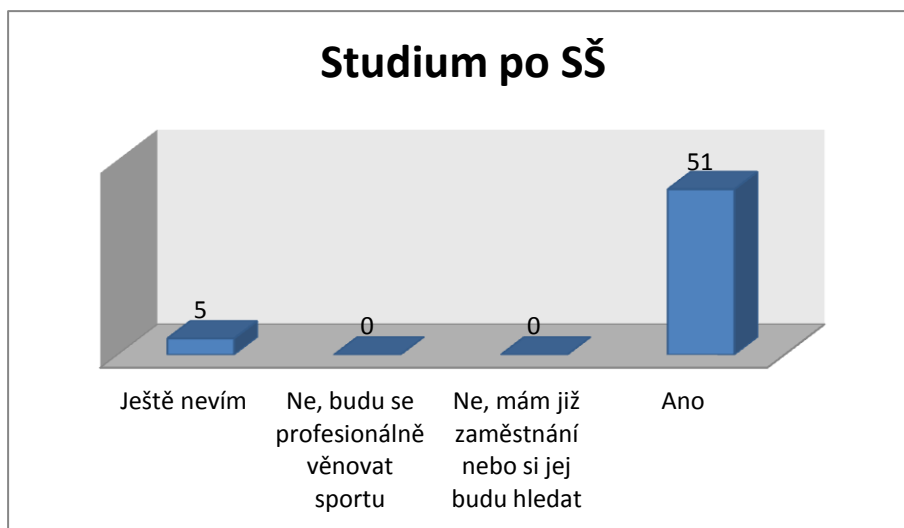

Graf 9. Motivace ke sportu

Opět otevřená otázka s několika zajímavými odpověďmi. Součet odpovědí nebude odpovídat počtu respondentů, protože většinu z nich motivuje více možností. Zajímavá je motiva-

ce Já (25%). Obdivuhodná je pevná vůle žáků, kteří se sami dokážou motivovat k lepším výkonům bez cizího přičinění. V neposlední řadě stojí za zmínku motivace Olympiáda v Riu (3%), neboť je to vysoký cíl a není snadno dosažitelný.

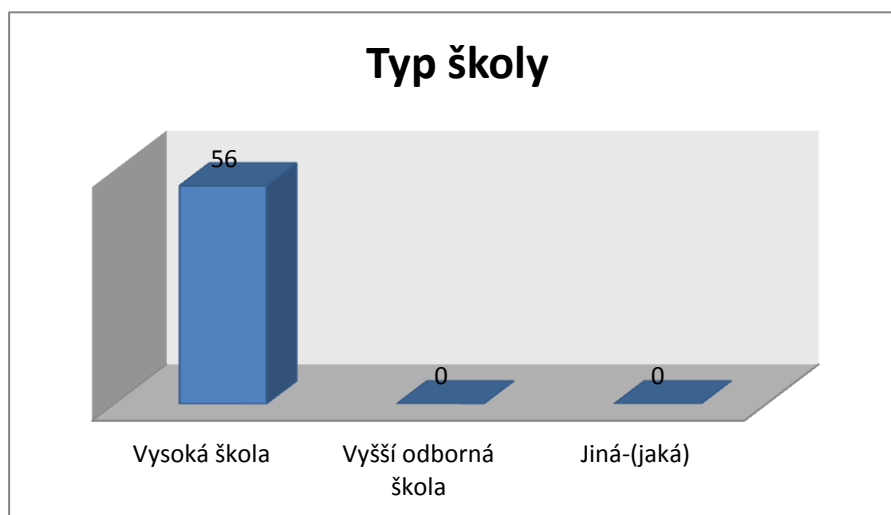
10. Plánujete pokračovat ve studiu po střední škole?

Graf 10. Studium po SŠ

Zde je graf zcela jasný, téměř všichni (91%) chtějí dále studovat, zbytek žáků (9%) ještě váhá. Popravdě je to trochu překvapující, mohlo by se očekávat, že se někdo bude věnovat výhradně jen profesionálnímu sportu.

11. Pokud plánujete pokračovat ve studiu, o jaký typ školy se zajímáte?

Graf 11.: Typ školy

Je až zarážející tato jednostrannost. Na druhou stranu si dnes téměř všichni mladí lidé chtějí prodloužit mládí a dosáhnout vysokých výsledků.

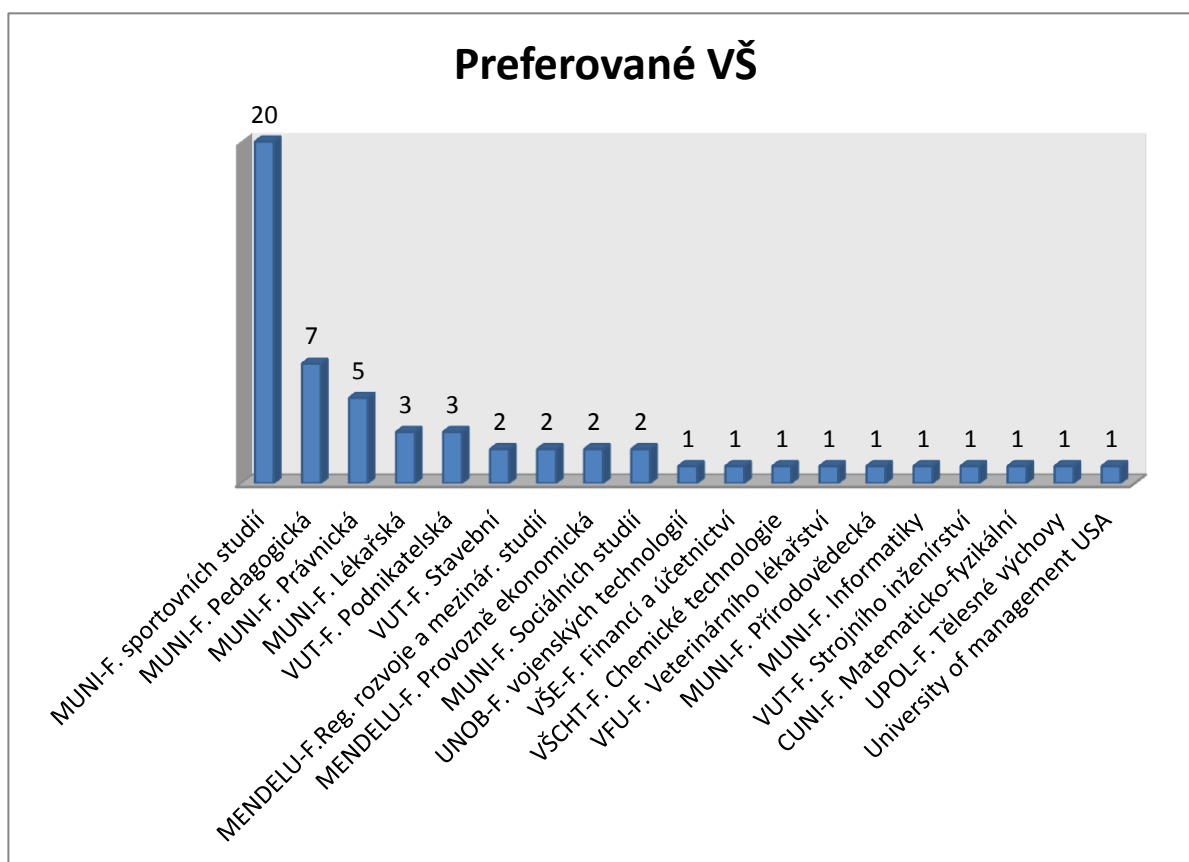
12. Chcete studovat na škole se sportovním zaměřením?

Graf 12. Škola se sportovním zaměřením

Z tohoto grafu je čitelné, že respondenty jsou žáci sportovního gymnázia. Školu se sportovním zaměřením zvolilo 27 žáků. Přestože to je menší polovina, je evidentní, že například na všeobecném gymnáziu by výsledek vyšel zcela odlišný.

13. Uveďte, o jakou školu a fakultu máte největší zájem?

Graf 13. Preferované VŠ

Nejvíce dotazovaných (36%) se hlásí na Fakultu sportovních studií Masarykovy univerzity. Je to dáno tím, že studují na sportovním gymnáziu. Následuje Fakulta pedagogická (13%) a právnická (9%), též Masarykovy univerzity. Poté je již rozptýl široký, od fakult ekonomického směru, přes technický směr, až po univerzitu v USA.

14. Myslíte si, že se od Vás očekává pokračování ve studiu se sportovním zaměřením?

Graf 14. Očekávanost studia se sportovním zaměřením

Necelá polovina respondentů odpověděla Ano (8) a Spíše ano (15), tudíž mají pocit, že se od nich očekává pokračovat ve studiu se sportovním zaměřením. Větší polovina si to ale nemyslí a odpověděli ne (23) a spíše ne (10).

15. Přejí se rodiče, abyste pokračovali ve studiu se sportovním zaměřením?

Graf 15. Přání rodičů

Z odpovědí vyplývá, že větší polovina odpověděla Ne (19) či Spíše ne (13) a rodiče je tedy nijak neovlivňují, zatímco menší polovina odpověděla Ano (12) a Spíše ano (12).

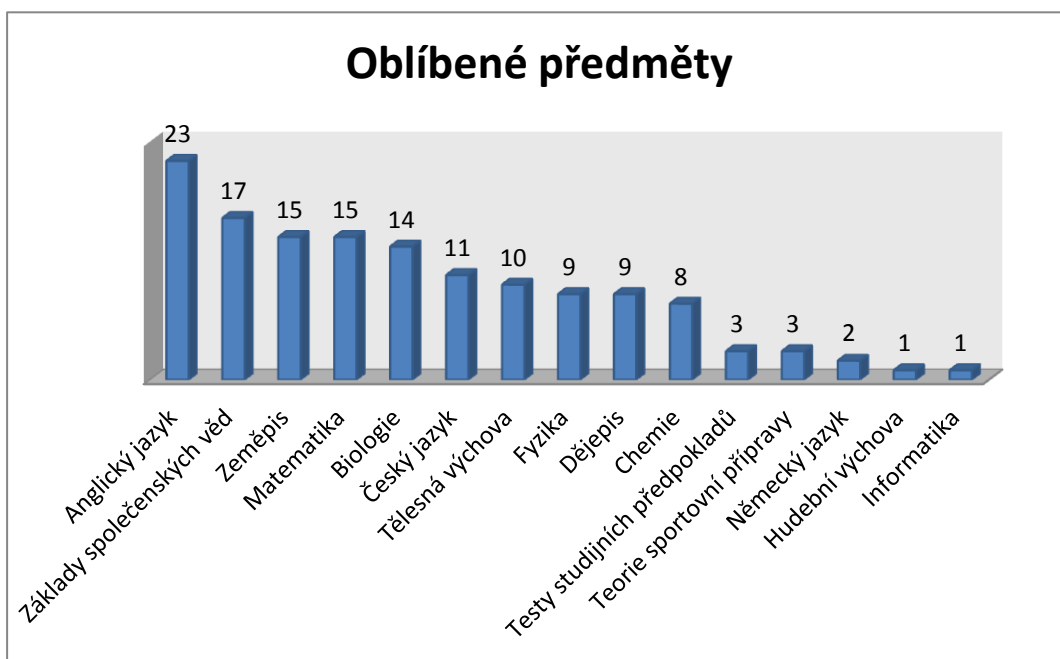
16. Je pro Vás důležitější všeobecné vzdělání nebo sport?

Graf 16. Vzdělání a sport

Pro větší polovinu respondentů (30) je přece jen důležitější vzdělání, pro další žáky (22) je vzdělání a sport na stejné úrovni a jen 4 žáci kladou větší důraz na sport.

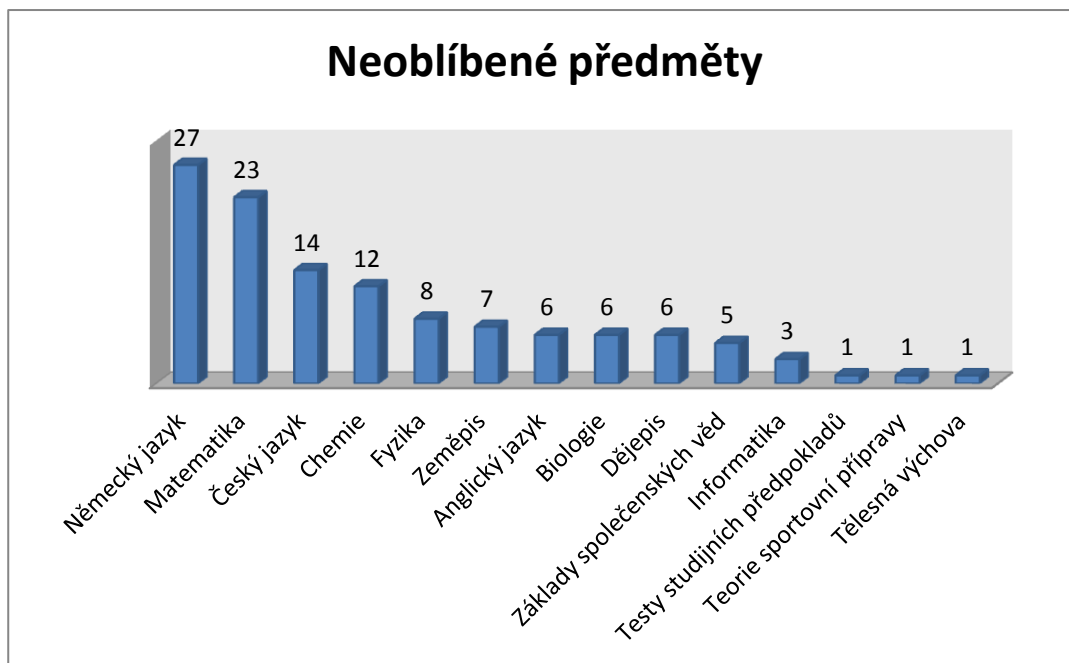
17. Jaké jsou Vaše nejoblíbenější předměty?

Graf 17. Oblíbené předměty

Otázka je otevřená a respondent měl možnost napsat více odpovědí. Z přehledu oblíbených odpovědí je na první příčce Anglický jazyk (16%). Tělesná výchova (7%) tvoří střed.

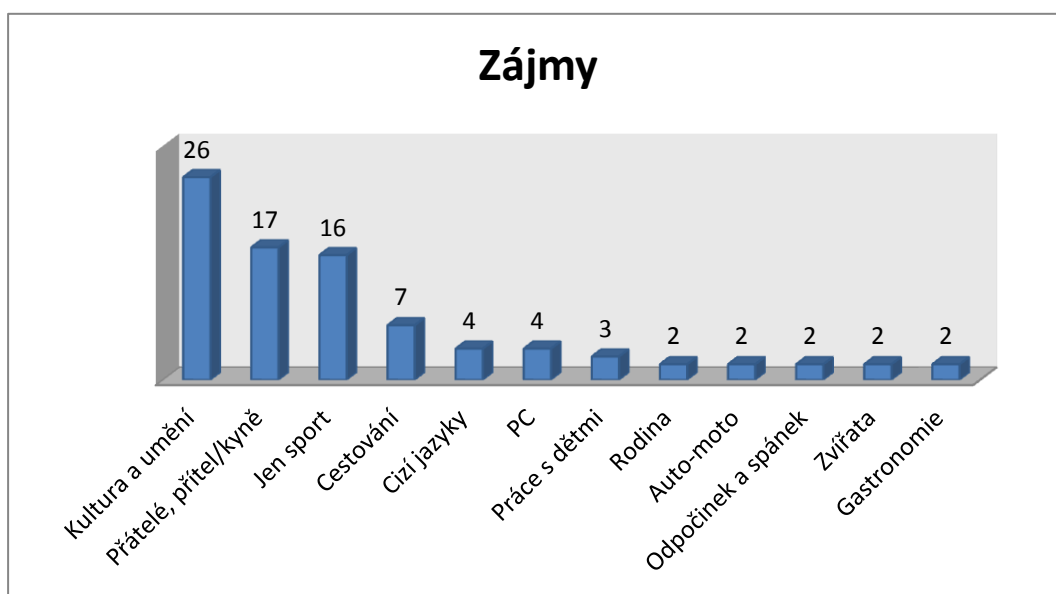
18. Jaké předměty naopak nemáte rád/a?

Graf 18. Neoblíbené předměty

U této otázky je na prvním místě opět cizí jazyk, tentokrát však Německý (22%). K dalším neoblíbeným předmětům patří Matematika (19%), Český jazyk (12%), Chemie (10%) a Fyzika (8). I v tomto přehledu se vyskytla Tělesná výchova (1%).

19. Máte kromě sportu další zájmy?

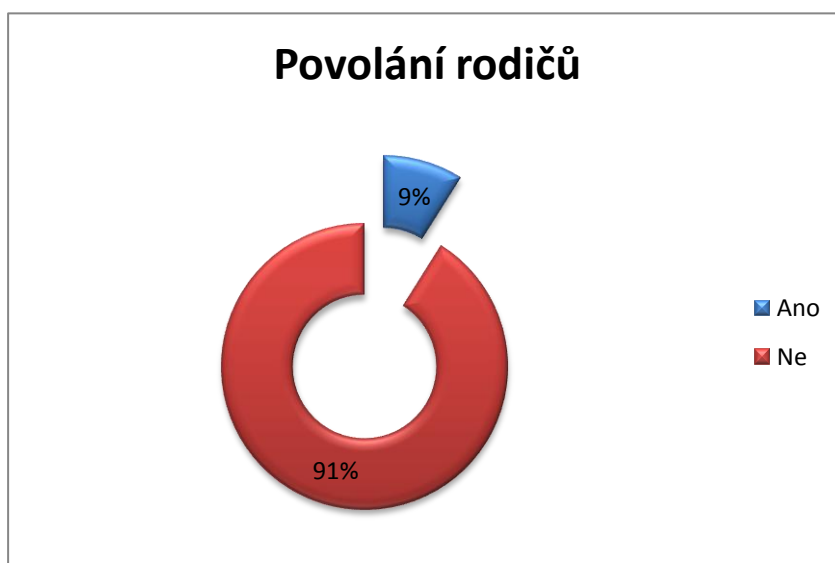

Graf 19. Zájmy

Další z otevřených otázek s více možnostmi odpovědí. Převážná část studentů se věnuje i dalším zájmům. Největší kategorii tvoří Kultura a umění (30%), kam spadají odpovědi typu, divadlo, film, koncerty, malování, hra na hudební nástroj, ale i četba.

Poměrně velkou část tvoří kategorie Jen sport (18%), z odpovědí respondentů vyplývá, že na nic jiného už jim nezbývá čas nebo nic jiného je nebaví.

20. Chtěl/a byste vykonávat povolání některého z rodičů?

Graf 20. Povolání rodičů

Většina respondentů (51) nechce pokračovat ve stopách svých rodičů a volí jiné povolání. Jen několik z nich (5) by jejich profesi vykonávat chtělo. Mezi uváděnými byl podnikatel (2x), auditor, strojní inženýr, analytik.

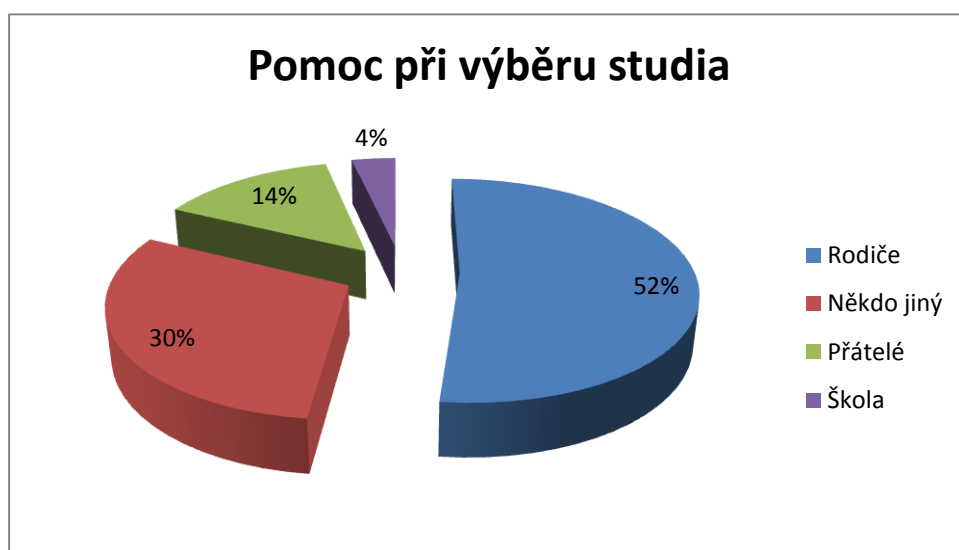
21. Jaké povolání byste chtěl/a vykonávat po ukončení studia?

Graf 21. Představa povolání

Z odpovědí respondentů lze snadno zpozorovat, že se opravdu jedná o studenty sportovního gymnázia. Přehled jasně ukazuje sportovně orientovaná povolání na prvních příčkách. Ve vedení je vrcholový sportovec/kyně (14%), dále fyzioterapeut/ka (7%) a trenér/ka (5%). V první polovině grafu se ještě objevil podnikatel/ka (13%), učitel/ka (11%) a právník/čka (7%). Další dva z dotazovaných se dosud nerozhodli.

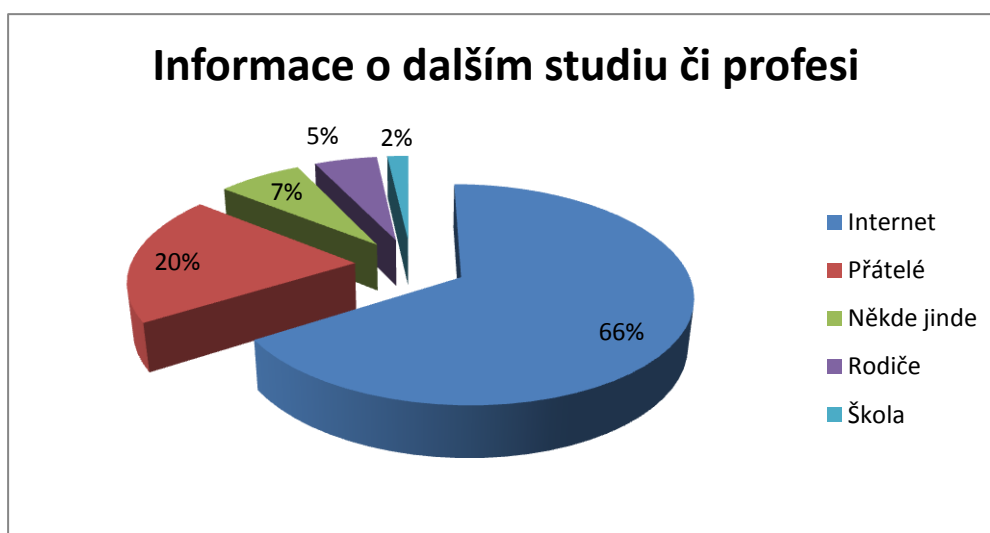
22. KDO Vám nejvíce pomohl nebo Vás nejvíce ovlivnil při výběru studia?

Graf 22. Pomoc při výběru studia

Více než polovina studentů (29) uvedla, že nejvíce jim při rozhodování pomáhá a radí rodiče, což je velmi chvályhodné, na rozdíl od školy (2). Zvláštní kategorií je Někdo jiný (17), kde studenti uvedli 12x sami sebe, 2x je ovlivnily všechny tři další kategorie, 2x sport a trenér a jednou babička.

23. KDE jste získali informace o Vašem dalším studiu či profesi?

Graf 23. Informace o dalším studiu či profesi

Jak je vidět z grafu, v dnešní době počítačů hledá drtivá většina respondentů (37) informace na Internetu. Další skupinou jsou Přátelé (11), Rodiče (3) až překvapivě ustoupili do pozadí a Škola (1) je opět poslední. V kategorii Někde jinde (4) žáci uvádějí všechny předešlé skupiny, kde se informovali.

25. Jaký je Váš „žebříček hodnot“?

Žebříček hodnot	Hodnoty	Průměr hodnocení
1.	Zdraví	2
2.	Rodina	2,4
3.	Přátelství	3,6
4.	Láska	4,3
5.	Peníze	5,3
6.	Sport	5,4
7.	Práce	5,9
8.	Zábava	6,3

Tab. 2. Žebříček hodnot

Doplňující otázkou je tzv. žebříček hodnot, kde žáci určovali, co je v jejich životě nejdůležitější až po nejméně důležité čísla 1 (= nejdůležitější) – 8 (= nedůležité).

Součet čísel u každé hodnoty jsem zprůměrovala a vložila do tabulky, graf v tomto případě není potřeba. Dle očekávání je na prvních místech zdraví a rodina, překvapující je sport až na šestém místě. Stejně tak i průměrná známka práce není nijak vysoká.

3.5 Závěr dotazníkového šetření

Výsledky dotazníku pro mě byly zajímavým překvapením. Z něčeho jsem byla překvapena více, z něčeho méně. Hypotézy také dopadly zajímavě. V závěru dotazníkového šetření bych proto přiblížila několik zajímavostí a postřehů.

Potěšilo mě, jak velký vliv má rodina na sportovní orientaci dětí. Z otázky č. 2 vyplývá, že až 75% žáků ke sportu přivedli právě jejich rodiče. U otázky č. 8 uvedlo 77% žáků, že sport může ovlivnit jejich schopnosti a vlastnosti. Nejvíce uváděli kolektivnost, cílevědomost, disciplínu. V tomto jim dávám za pravdu. Myslím, že sportem se jedinec naučí soutěživosti a cílevědomosti a v budoucí profesi bude týmový hráč. V otázce č. 19 se můžeme přesvědčit, že sportovně nadaní žáci mají i jiné zájmy než sport a vyhrává především kategorie Kultura a umění a Přátelé, přítel/kyně. Ráda bych se ještě zaměřila na otázky č. 22 a 23, které zjišťují, od koho a kde získávají žáci informace o profesní orientaci. Opět mě potěšilo, že důležitou úlohu tu splňují rodiče. Ovšem informace ze strany školy jsou podle výsledků mizivé, což pokládám za velký nedostatek. Mnozí si tak hledají informace sami a na internetu.

A nyní přejdeme k ověření hypotéz.

H1: Sport hraje důležitou roli při výběru dalšího studia a povolání.

S touto hypotézou souvisejí především otázky č. 4, 6, 7. Pro 95% žáků je sport v životě důležitý, 52% z nich se chce sportu věnovat profesionálně, vliv na výběr studia a dalšího povolání má ale pouze na 46%. Hypotéza se tedy *nepotvrdila*.

H2: Sportovně nadaní žáci pokračují ve studiu se sportovním zaměřením.

Ve studiu se sportovním zaměřením pokračuje 48% žáků, tedy ani tato hypotéza se *nepotvrdila*. I když více než polovina se chce věnovat sportu profesionálně, často uváděli, že u toho chtějí studovat školu mimo sportovní zaměření. Ve studiu se sportovním zaměřením chtějí z větší poloviny pokračovat muži.

H3: Od sportovně nadaných žáků se očekává pokračování se sportovním zaměřením.

Více než polovina (33) žáků se nedomnívá, že by od nich okolí očekávalo pokračování ve studiu se sportovním zaměřením. I u otázky č. 15, kde se ptám, zda si to přejí rodiče, si to nemyslelo 32 žáků. Tato hypotéza se zcela *nepotvrdila*.

H4: Pro žáky sportovního gymnázia je důležitější všeobecné vzdělání než sport.

Jediná z hypotéz, která se mi *potvrdila* z větší poloviny (54%). Je vidět, že i když je pro studenty sportovního gymnázia sport důležitý, více žáků dá přesto přednost všeobecnému vzdělání.

Přestože mi více hypotéz nevyšla, nemyslím si, že by to tomuto výzkumu nějak uškodilo. Alespoň si mnozí lidé uvědomí, že sportovně nadaní žáci středních sportovních škol mají i jiné zájmy a chtějí vedle sportu dosáhnout vysokých cílů i v jiných oborech. V neposlední řadě bych dodala, že první dvě hypotézy byly opravdu vyrovnané a k potvrzení chybělo maximálně 5%.

ZÁVĚR

Předmětem mojí bakalářské práce byli sportovně nadaní žáci a jejich profesní orientace a okolnosti, které ji ovlivňují. Cílem bylo zjistit, jak velký vliv má sport na profesní orientaci žáků se sportovním nadáním, zda se mu chtějí věnovat i po střední škole a jaká další specifika působí na jeho rozhodnutí.

Teoretickou část jsem pojala spíše všeobecně, objasnila pojem profesní orientace a popsala, jaké další faktory s ní souvisí. Díky odborné literatuře, ze které jsem čerpala, jsem zjistila, že velkým problémem je včasná informovanost, především ze strany školy. Studenti často ani nevědí, kdo je na jejich škole výchovným poradcem a na koho se mohou s prosbou o radu obrátit nebo také čekají, že informace si je najdou samy. Dalším problémem je samotné období adolescence, kdy jedinec už není ani dítě, ale ani dospělý. Je na něj tak vyvíjen tlak ze strany společnosti, neboť se od něj očekává dospělé jednání i rozhodování. Většina odborníků proto pokládá za dobré prodloužit tzv. přechodné období, kdy jedinec bude mít dostatek času na to, ujasnit si životní priority a správně se rozhodnout.

Mám za to, že cíl bakalářské práce byl splněn, především díky metodologické části. Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že sport je v životě téměř pro všechny důležitý a velká část se mu chce profesionálně věnovat i po studiu sportovního gymnázia. Většina z nich však chce dělat vrcholový sport a vedle něj i studovat vysokou školu bez sportovního zaměření. Dá se tedy uvažovat o tom, že vzdělání vedle sportu považují za prioritu. Díky výzkumu se mi částečně potvrdila i teoretická část. Informace o profesní orientaci ze strany školy nejsou nijak velkolepé a studenti se tak spíše obracejí na své rodiče, kamarády a internet. Co se mi však nepotvrdilo, je fakt, že by sportovně nadaní žáci potřebovali přechodné období a měli problém se rozhodnout. Žáci sportovního gymnázia na mě působí sebevědomě, vědí, co chtějí a jdou si za tím. Jejich odpovědi v dotazníku byly jasné a přímé. Z velké části za to pravděpodobně může sport, který, jak žáci sami uvedli, v nich zakořenil cílevědomost, umění rozhodnout se a kolektivnost.

Získané informace by mohly posloužit jako stručný přehled profesní orientace. Na co si dát pozor při rozhodování o dalším studiu a povolání, čímž myslím, včasně se informovat o tom, co vás zajímá, zjistit, jaké jsou vaše možnosti, poradit se a také si dopřát dostatek času na správné rozhodnutí. V neposlední řadě práce podává výpověď o sportovně nadaných žácích a máme tak možnost zjistit, že mimo sport mají i jiné životní priority, vzdělání především.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ČAČKA, O., *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti*. Brno: Doplněk, 2000. 384 s. ISBN 80-7239-107-0.
- ČÁP, J., MAREŠ, J., *Psychologie pro učitele*. Praha: Portal, 2007. 655 s. ISBN 978-80-7367-273-7.
- HARTL, P., HRTLOVÁ, H., *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X.
- HLAĐO, P., *Profesní orientace adolescentů: Poznatky z teorií a výzkumů*. Brno: Konvoj, 2012. 140 s. ISBN 978-80-7302-164-1.
- HŘEBÍČEK, L., *Teorie a praxe profesně kariérního poradenství pro mládež*. Brno: Vysoká škola Karla Engliš, 2003. 68 s. ISBN 80-86710-06-8.
- KLÍMOVÁ, M., *Aktuální otázky profesionálního vývoje a profesionální orientace žáků gymnázií*. Praha: Univerzita Karlova, 1987. 138 s. ISBN 60-081-86.
- KODÝM, M. a kol., *Výběr sportovních talentů*. Praha: Olympia, 1978. 164 s. ISBN 27-048-78.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 1998. 343 s. ISBN 80-7169-195-X.
- MEZERA, A., *Pro jaké povolání se hodím?* Praha: Computer Press, 2008. 296 s. ISBN 978-80-251-2395-9.
- PERIČ, T., *Výběr sportovních talentů*. Praha: Grada, 2006. 100 s. ISBN 80-247-1827-8.
- NAKONEČNÝ, M., *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 2009. 620 s. ISBN 978-80-200-1680-5.
- SLEPIČKA, P., HOŠEK, V., HÁTLOVÁ, B., *Psychologie sportu*. Praha: Karolinum, 2006. 230 s. ISBN 80-246-1290-9.
- STRÁDAL, J., *Jak volit povolání*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. 24 s. ISBN 80-85850-20-6.
- VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2000. 444 s. ISBN 80-7178-496-6.
- VENDEL, Š., *Kariérní poradenství*. Praha: Grada, 2008. 224 s. ISBN 978-80-247-1731-9.

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1. Volba povolání	33
Graf 2. Dostat se ke sportu.....	34
Graf 3. Důvod studia na sportovním gymnáziu	34
Graf 4. Důležitost sportu.....	35
Graf 5. Preferovaný sport.....	35
Graf 6. Vrcholový sport	36
Graf 7. Ovlivnění sportem	36
Graf 8. Sport a ovlivnění vlastností a schopností	37
Graf 9. Motivace ke sportu	37
Graf 10. Studium po SŠ	38
Graf 11. Typ školy	38
Graf 12. Škola se sportovním zaměřením.....	39
Graf 13. Preferované VŠ.....	39
Graf 14. Očekávanost studia se sportovním zaměřením.....	40
Graf 15. Přání rodičů	40
Graf 16. Vzdělání nebo sport.....	41
Graf 17. Oblíbené předměty	41
Graf 18. Neoblíbené předměty.....	42
Graf 19. Zájmy.....	42
Graf 20. Povolání rodičů.....	43
Graf 21. Představa povolání.....	44
Graf 22. Pomoc při výběru studia	44
Graf 23. Informace o dalším studiu či profesi	45

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Informace o profesní orientaci žáků	16
Tab. 2. Žebříček hodnot.....	45

SEZNAM PŘÍLOH

P I Dotazník „Volba povolání a sport.“

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK „VOLBA POVOLÁNÍ A SPORT.“

Dotazník

Dobrý den,

máte před sebou krátký anonymní dotazník, který se týká volby Vašeho povolání. Ráda bych Vás požádala o jeho vyplnění, díky čemuž získám potřebné informace ke zpracování méjí bakalářské práce na téma „Profesní orientace sportovně nadaných žáků“. Získaná data budou sloužit pouze pro studijní účely.

Děkuji Monika Zemanová

Není-li uvedeno jinak, vyberte pouze jednu možnost nebo odpověď vypište vlastními slovy.

1. Jsem:

- a) žena
- b) muž

2. Jak jste se dostal/a ke sportu?

.....

3. Proč jste se rozhodl/a studovat na sportovním gymnáziu?

.....

4. Je pro Vás sport v životě důležitý?

- a) ano
- b) ne

5. Uved'te, jakému sportu se věnujete nejvíce?

.....

6. Chcete se mu věnovat profesionálně?

- a) ano
- b) ne

7. Ovlivní sport Vaše rozhodování při výběru dalšího studia či profese?

- a) ano
- b) ne

8. Myslíte si, že sport může ovlivnit Vaše vlastnosti a schopnosti, které byste mohl/a později využít ve své profesi?

- a) ano-(jaké).....
- b) ne

9. Co/kdo Vás motivuje pokračovat ve sportu?

.....

10. Plánujete pokračovat ve studiu po střední škole?

- a) ano
- b) ne, budu se profesionálně věnovat sportu
- c) ne, mám již zaměstnání nebo si jej budu hledat (jaké).....
- d) ještě nevím

11. Pokud plánujete pokračovat ve studiu, o jaký typ školy se zajímáte?

- a) Vysoká škola
- b) Vyšší odborná škola
- c) Jiná-(jaká).....

12. Chcete studovat na škole se sportovním zaměřením?

- a) ano
- b) ne

13. Uveďte, o jakou školu a fakultu máte největší zájem?

.....

14. Myslíte si, že se od Vás očekává pokračování ve studiu se sportovním zaměřením?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

15. Přejí si rodiče, abyste pokračovali ve studiu se sportovním zaměřením?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

16. Je pro Vás důležitější všeobecné vzdělání nebo sport?

- a) je pro mě důležitější všeobecné vzdělání
- b) je pro mě důležitější sport
- c) srovnatelně

17. Jaké jsou Vaše nejoblíbenější předměty? (uved' max. tři)

.....

18. Jaké předměty naopak nemáte rád/a? (uved' max. tři)

.....

19. Máte kromě sportu další zájmy? (Pokud ano, uved' max. tři)

.....

20. Chtěl/a byste vykonávat povolání některého z rodičů?

- a) ano-(jaké a proč).....
- b) ne

21. Jaké povolání byste chtěl/a po ukončení studia vykonávat?

.....

22. KDO Vám nejvíce pomohl nebo Vás ovlivnil při výběru studia?

- a) rodiče
- b) škola
- c) přátelé
- d) někdo jiný-(kdo).....

23. KDE jste získali informace o Vašem dalším studiu či profesi?

- a) rodiče
- b) škola
- c) přátelé
- d) internet
- e) někde jinde-(kde).....

24. Jaký je Váš „žebříček hodnot“? (hodnot'te čísla 1-8 podle stupnice 1 = nejdůležitější, 8 = nejméně důležité)

- a) práce
- b) zdraví
- c) sport
- d) rodina
- e) přátelství
- f) láska
- g) peníze
- h) zábava

Děkuji za Váš čas strávený při vyplnění dotazníku a přeji mnoho úspěchů v dalším studiu, profesním životě i sportu.